

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Forsøg til en sikker begrundet og afgjørende Beviisnaade for
det græske Sprogs rigtige Udtale.

I n d b y d e l s e s k r i f t

til den offentlige Examen i Roskilde Kathedralskole

i September 1824.

Red

S. N. J. Bloch,

Dr. Phil., Professor og Skolens Rector,
Ridder af Dannebrog.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Andreas Seibelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Boissonade yttre i Fortalen til sin Udgave af Herodians *Ἐπιμνησμοί*, uagtet han, som
 saa mange Andre, anser Nygrækernes Udtale af deres Modersmaal for ganske fordærvet,
 dog høiligen det Ønske, "at samme maatte blive optaget i alle vore Academier og Skoler,
 for at der, da det næsten er latterligt, at enhver Nation nu udtaler Græssen paa sin
 Måis, ikke blot kunde komme den Eenhed i Udtalen, at Tybsteren eller Franskmanden
 kunde forstaae Engellænderen, naar han talte Græsk, og omvendt i samme Tilfælde for-
 staaes af ham; men for at vi endog kunde tale med lærde og dannede Grækere i de
 Gamles Tungemaal og beslettere, om vi ville, faae Kundskab og Færdighed i det nuvæ-
 rende græske Sprog." Nærværende Blades Forfatter deleer dette Ønske, dog uden enten
 at antage hiin Forudsætning om Udtalens Fordærvelse, eller at ansee den angivne Grund
 for os til at antage samme, for den eneste eller endog vigtigste. Ivertimod troer han
 med Føie at kunne gaae ud fra den Grundfætning, som han i det Følgende haaber at
 skulle afgjørende bevise, at den endnu i Hellas herskende Udtale af Sproget er den meest
 rigtige, saasom den i det Væsentlige er aldeles den samme som den Gamle, eller i det
 høieste kun høist ubetydeligen er afvejen derafra. Thi forener ikkun Rigtigheden sig med
 Sprogbrugen, da bortfalder enhver anden Grund til Afvigelse fra denne sidste, og det bliver
 Sproglærens Pligt at rense den fra de Feil, hvormed den af en senere Tids enten
 Spidsfindighed eller Barbarie kan være bleven forvansket eller besudlet. Men om denne
 Rigtighed er det just at der, fra den Tid, da Erasmus fra Rotterdam paa Grund af
 nogle falske Forestillinger om de græske Bogstavers Betydning og misforstaaede Steder
 hos de Gamle antog Grækernes Udtale af deres Modersmaal for at være fordærvet og

derfor søgte at kalde den tilbage til dens oprindelige Reenhed *), har iblandt vore nordiske Nationer reist sig saa megen Tvivl og Stridighed, at man tilsidst ei mere vidste, hvad man skulde troe. Grunde anførtes for og imod, og da man, i den alt for overilet antagne Forudsætning, at den var fordærvet, forlod den Veiledning, man kunde have i den endnu levende mundtlige Lyd, blev kun Gissningen af de døde Bogstaver og andre Sprogs Analogie tilbage, paa hvilke da enhver Sproglærer, efter den Udtale, han i sit Sprog var vant til og altsaa fandt rettest og smukkest, grundede sin Theorie; og saaledes blev Udtalen af det Græske ligesaa mangeflags, som der var forskjellig talende Nationer og grandfænde Sproglærere til. Hvad der i denne babyloniske Forvirring hidtil har hindret Sagen i at komme til nogen endelig og sikker Afgjørelse, ja endog avlet den Paaastand, at den ikke kan afgjøres **), er, foruden Banens Magt, som saa gjerne lader os ansee det for det Rigtigste og Behageligste, vi fra Barnsbeen af have hørt, Mangelen af et fast Standpunct at gaae ud fra eller af et sikkert Grundlag for Undersøgelsen. Neuchlin og Erasimus betragtes som to med lige Autoritet mod hinanden staaende Coryphæer, endskjønt den ene havde Seclers Brug hos Nationen selv, den anden kun sine selv udtænkte Slutninger for sig; og efter sit Pæs Dom staaer man sig da til dens Parti, hvis Udtale man finder smukkest og naturligt, uden at adskille, hvad der i Beviserne er subjectivt eller objectivt, Formodning og Slutning eller historisk Visshed. Disse ere identivis Narsagerne, hvorfor de fleste Stemmer hidtil endnu synes at falde for Erasmus eller rettere for den Udtale, man i Tillid til hans Grundsaetninger, selv har dannet sig efter sit eget Sprogs Bogstavbetydning, og hvorfor der paa Tider, hvor dog Kritiken har ryddet saa meget op i og tilveiebragt en rigtigere Anskuelse af saa mange andre Hovedpunkter af Grammatiken, i Henseende til Udtalen endnu hersker saa stor Differentis og saa skjæve Anskuelser, samt er taget saa lidt Notits af alt det Grundige, der imod de Erasimianske Forvaensninger er skrevet af Greg. Martinus og Erasmus Schmidt ***), af Vetsæen, Placentinus,

*) Erasmus's Dialog og de øvrige derefter i Engelland og Holland udfomne Afhandlinger over denne Gjenstand findes samlede i Havercampi Sylloge Scriptorum de pronuntiatione lingvæ Gr. Lugd. Bat. 1736 og 1740. II. Voll.

***) See Dansk Litteratur-Tidende 1822 No. 16 S. 250.

****) Disse to findes i Havercamps Sylloge Vol. 2. De øvrige ere: Wetstenii Orationes IX. Amstel. 1681. Kirchmaier de germana pron. l. gr. Witteb. 1706. Müllers Program i (Widermanns) Acta Scholastica Lips. 1741 Vol. I. p. 43. Greg. Placentini palæogr. græca, Romæ 1737, samt Commentarius de græca pronunt. ibid. 1751. Velasti diss. de gr.

Belastus, J. Lipsius efter Muretus, Kirchmaier, J. A. Müller, Guys, Anastas. Georgiades, Meidlinger, tildeels Thiersch i hans store græske Grammatik, o. fl. hvortil jeg endnu vover at føie mine egne Programmer om Eta (1818), om de græske Diphthonger (1819), og om Vocalcontractionen (1820), at ikke allene vore grammatiske Lærebøger endnu vedblive at opstille den groveste Erasmianisme eller en efter vore Sprog rettet Udtale som den gamle og ægte græske, men endog ethvert Forsøg paa at restituere denne og rense den fra disse vore nyere Forvanskninger bliver anset for en Grille, som man i det høieste faaer lade Forfatteren beholde, som om det var nyere og fremmed Vedtægt der her skulde give Loven *), og derimod den Talebrug, der indtil Erasmus's Paafund, havde, saa lang man kan gaae tilbage i Sprogets Historie, herfket blandt Nationen selv, var slet intet. At denne Brug ingenlunde i det Væsentlige er degenereret fra den Udtale, som fandt Sted i det græske Sprogs classiske Tidsalder, eller at dette Folk, skjøndt dets Sprog i Ord og Former har forandret sig, ikke med dets Bogstavtegn forbinder en anden Lyd eller Betydning, end hine deres Forfædre have gjort, og at vi altsaa endnu kunne, om vi blot ville, finde levende Læremestere for Sprogets Udtale, er det nærværende Blades Niemeed at bevise. Kun paa reenhistoriske Data lægger jeg nogen Vægt; og maa jeg da blot være saa heldig at finde Læsere, som ikke beherskes af Vane eller Fordomme, da tør jeg og haabe, at denne Fremgangsmaade i at betragte Sagen skal bringe den sin Afsløvelse saa nær, som det for nogen, der blot vil see det Rigtige, behøves.

Forinden vi imidlertid gaae til vor Undersøgelse selv, ville vi, for at forebygge al Uvisshed om, hvad der skulde forstaaes ved den Udtale, der saavel før Erasmus's Tid har været, som endnu den Dag i Dag er, den brugelige hos Grækerne selv, korteligen, saavidt det skriftlig lader sig gjøre, angive de væsentligste Egenheder, hvori den adskiller sig fra vor danske Udtale. Disse bestaae nemlig deri:

1. At af Vocaltegnene udtales η næsten som vort i , o som et kort o eller u , υ som et fiint y eller i ; samt baade o , υ og ou saavel som β forved Vocaler brugtes som v , f. Ex. Κοῦρος, κοῦξ, Σιλουῖα, Φλάυιος og Φλάβιος.

litterar. pron. ibid. 1751, Lips. 1754 og Pragæ 1770. J. Lipsius de recta pron. l. latinæ, Opp. Omn. Vol. I., Appendix. Guys literariske Reise til Grækenland, og det 3die Brev, som er føiet til hans Essais sur les Elegies de Tibulle, Hag. 1779. Anast. Georgiades περί τῆς τῶν Ἑλληνικῶν στοιχείων ἐκφωνήσεως, Gr. & lat. Paris. 1812. Meidlinger über unsre erasmische Aussprache des Altgriechischen, Wien 1818.

*) Dette er f. Ex. bemeldte Recensents Paastand sammesteds.

2. Af Diphthongerne alle de, der endes paa *i*, som enkelte Vocallyd, nemlig *ai* som *æ*, *ei* som langt *i*, *oi* og *ui* ligesom Vocalen *u*. I de derimod, som endes paa *u*, betragtes dette (ligesom forved Vocalen) som et *v* eller (hvad der omtrent er det samme) *f*, saa at *au*, *eu*, *yu*, *ou* udtales som *af*, *ef*, *if*, *of*, og kun *ou* som langt *u*.
3. At efter de lange Vocaler *a*, *η*, *ω*, Vocalen *i* (det saakaldte Jota subscriptum) ei bliver udtalt; iligemaade i *yu* og *ou* *u* ofte blev ganske uhørligt, f. Ex. *κῆξ*, *κῆξ*, *Ἰουμα*, *Ἰωμα*.
4. At *ν* forved Læbebogstaver, endog i Begyndelsen af det følgende Ord, udtales som *μ*, og forved Ganebogstaver, ligeledes allevegne, som *γ* (*ng*). f. Ex. *τὸν πόλεμον* som tom *polemon*, *τὴν γραφὴν* som ting *grafeen*.
5. *τ* efter *ν* som vort *d*, og *π* efter *μ* som vort *b*, f. Ex. *πάντα πάντα*, *ἀμβελος* *ambelos*. Jævrigt
6. Af de stumme Consonanter *π*, *κ*, *τ*, som *p*, *k*, *t*, men som oftest noget blødere, næsten som vort *b*, *g*, *d*; *β*, *γ*, *δ*, med en blød noget læsbende Adspiration, som *bh* (*o: v*), *gh*, *dh* (*o: som vort g og d i Enden eller i Midten af et Ord efter en Vocal*, f. Ex. læge, æde); *φ*, *χ*, *θ*, adspirerede, som *ph*, *ch* (Tydskernes), og *th* med en egen Sibilation (noget liigt Engellændernes *th*); og *ζ* (egentlig *od*) som et blødt *z* eller næsten *s*, da *d* formedels dets Blødhed kun svagt høres. Og endelig
7. At Accentuationen altid paa det noiaigtigste iagttages, saaledes som den af Grammatikerne allerede fra det 7de Seculum er noteret; og Adspiration foran Begyndelsesvocaler neppe bemærkes;

i hvilket Alt man lettelig vil bemærke den Blødhed, Gracilitet, Fjinhed og Ynde, som ikke blot de nyere Reisebeskrivere saa hyppigen prise i de nuværende Grækeres Udtale, men Avincilian allerede tillægger de Gamles, som et fortrinligt Eærkjende. For den, der i sit Modersmaal (Dansk, Tydsk, Hollandsk, Engelsk) eller endog i sammes Udtale af Latinen, er vant til at forbinde ganske andre Lyd med de til de græske svarende Bogstave, vil nu vel denne særegne Betydning af de græske Bogstaver synes noget underlig, og da *η* efter alle Grammatikeres Vidnesbyrd er det forlængede *e*, da Diphthongerne kjendeligen ere sammensatte af to Vocallyd, og *ν*, *τ*, *β*, *γ*, *δ*, udtrykkes ved Latinernes *n*, *t*, *b*, *g*, *d*, o. s. v. vil det vel forekomme ham langt naturligere, efter Erasmus's Forslag at udtale *η* som *e* (eller vel endog *æ*, fordi det sommetider er oprunden af *æ*), Diphthongerne *ai*, *ei*, *oi*, som *ai*, *ei*, *oi*, *au* som *au*, baade *eu* og *yu*

eensdan som en, og kun allene *ov* med sin virkelige Lyd *u*, og Consonanterne endelig allevegne, som vi udtale de latinske. Intet Under altsaa, at, da man tillige havde en saadan Autoritet for sig og hine Grunde bleve med saa megen Kløgt og tilsyneladende Probabilitet udviklede, den derpaa grundede Udtalesforandring ogsaa snart kunde vinde sig Tilhængere i Mængde hos de Nationer, for hvis Øren ingen levende græsk Stemme lød. Snart bemægtigede de nye Ideer, i hvor lidet end Erasmus selv havde holdt paa dem, sig Lærestolene selv og optoges efterhaanden i Grammatikerne; og jo længere man var fjernet fra Hellas og fra de Eider, da Chrysoloras, Laskaris og Capnio havde bragt græsk Tunzemaal til det vestlige Europa, jo mere forsvandt og Tonerne af græsk Weiklang. Pronunciatio germana, siger J. Lipsius, ægre migrat ad exteros. Kun af Skrifter lærte man Sproget, og da Øret saaledes ingen anden Lyd hørte deraf, end den Modersmaalet gav det, blev denne og letteligen anseet for den rigtige, især da Villigelsen af de erasmiske Grundsatninger medførte den Forestilling, at den nye græske Udtale maatte, ligesaavel som det nygræske Sprog, være fordærvet og afvejen fra den Oldtidens Udtale, man nu vilde restituere; som om det var Fordærvelse, i et Sprog, der af de Gamle selv pristes saa høilig for dets Gracilitet og Ynde *), at bruge det sammentrukne istedetfor det gabende, det bløde istedetfor det haarde, det fine istedetfor det plumpe, og mindre smukt at sige Piræus end Peiræus, hi Achæi end hoi Akaioi, Hebe eller Ibe og Ire end Hæbæ og Hæræ! eller som om der kunde være mindste Nærmelighed i, at det, der nu er hollandsk, tydsk eller dansk Udtale, skulde ogsaa have været den ældre græske og deraf saa siden have forvandlet sig til de aldeles heterogene Lyd, hvori Sproget nu toner, og som fordre en aldeles forskjellig Application og Tilvænnelse af Organerne. Lad os, om vi ville, sige, at det Gammelgræske nu er for os et dødt Sprog, som vi ikke skulle tale, men blot læse sagte for os selv, og at vi altsaa ikke behøve at bryde os saa stort om Udtalen, eller, hvis vi endeligen engang skulle læse Noget høit, da kunne, som vi gjøre i Latinen, læse det efter vort Modersmaals Udtale — endskjønt det dog er meget at betvivle, om Udtalen for den, der ret vil føle og dømme om Sprogets Skønhed, er en saa ligegyldig Ting, og Undersøgelserne derom af

*) Quare quæ a Latinis exiget illam gratiam sermonis Attici, det mihi in loquendo eandem jucunditatem. — Non possumus esse tam graciles: sinus fortiores. Subtilitate vincimur: valeamus pondere. Qvinctiliani instit. oratt. XII. 10.

mindre Vigtighed og Interesse *), end f. E. om Metriken, om Bogstavtegnenes Oprindelse og ældste Figur m. m. som de nyere Philologer dog anvende saa megen Flid paa at undersøge og forklare: — men at ville, hvor Spørgsmaalet er om, hvilken Udtale af det græske Sprog der er den rigtige, gjøre vort Øre til Dommer, og ved vor, paa blotte Gisninger af det døde Bogstav grundede, Sædvane at ville kuldkafe den levende Tales Brug, der hersker hos den Nation selv, hvor Sproget ved mundtlig Tale er forplantet fra Fader til Søn igjennem meer end tvende Martusinder i lige Linie; eller at paastaae, at en bred og tyk Udtale af η som æ, af α, ei, oi, av, ev, som vore Diphthonglyd, eller en haard af Consonanterne, skulde være ligesaa gratis og blød, som den, Grækerne endnu i vor Tid høres at tillægge samme Tegn: det røber dog nok allerede en Forvirring af Principer og en Mangel af Øre, som ved første Øiekast vil godtgjøre sin Incompetence til at dømme om Sagen. Ja, antaget endog, som Recensenten af min græske Grammatik **) behagede at forsiikre, at Grundene paa begge Sider vare lige stærke eller lige svage, og at altsaa en Bedtægt eller Brug skulde gjøre Udslaget, hvorfor da foretrække den yngre for den ældre? den fremmede for den indfødte? den formodede for den, man vist veed? den, der er forskjellig efter hvert Lands Moderemaal, altsaa umulig overalt kan være rigtig, for den, der kun er een og herskende hos Grækernes egne Efterkommere? hvorfor ikke hellere følge Alexander Scot? som i sin *Universa grammatica græca, Lugduni 1614*, efterat have angivet Elementernes Lyd efter den helleniske Udtale, siger (Pag. 2): *De elementorum potestate sive valore, qvo pacto scilicet debeant enuntiarī, variæ sunt hodie ac multiplices Grammaticorum opiniones; dum quidam curiose nimis ad antiquam pronuntiandi rationem omnia volunt revocare, cum tamen ipsi prorsus incerti sint, qvo pacto prisca illi hæc pronuntiarint & conjecturæ sint admodum jejunæ. Illis itaque non est fides adhibenda, nisi prius pri-*

*) At flige Undersøgelser om Udtalen ikke ere saa blotte Ubetydeligheder eller disquisitiones absque fructu atqve dignitate, viser Justus Lipsius fortreffeligen i Beretningen om hans lærde Samtale med Muretus de recta pronuntiatione lingvæ latinæ, Cap. XII. See Lipsii Opera Vol. I.; for ikke at tale om det Beviis for Sagens Værd, som allerede ligger deri, at to saa berømte Philologer gave sig af dermed.

**) See den danske Litteraturtidende p. a. St. Da denne Recensent er den eneste der i denne Sag offentlig er optraadt imod mig, og med et Par blot tvivlende Indvendinger og deraf dragen ubegrundet Slutning troer at have faaet den afskiit for det lærde Publicums Domskoel, nødsages jeg til oftere, end ellers var fornødent, at tage Hensyn til dette Forsvar for dansk Udtale af Græken.

seorum aliquem ab inferis excitavit. Quare adolescentes hujusce rei cupidos (cum hæc potius viva voce, quam librorum lectione possint percipi) ad doctos Græcarum literarum professores remitto. Med Rette gjorde derfor i Stridighederne om Udtalen i Engelland Cantsleren for Universitetet i Cambridge, den lærde Biskop Stephanus af Winterton *), den græske Brug til det Princip, den havde at følge; og da det og er det eneste sikke, var det vist og helligt at ønske, at vore nyere Philologer, hvis Skærpsindighed alt har rensset den græske Grammatik fra saa mange andre Feil, som Fortidens Uvidenhed eller falske Principer havde indbragt i samme, ogsaa vilde lægge den til Grund for deres Kritik af denne Gjenstand, og, uden at lade sig vildlede af de erasmiske, paa en ubegrundet Forudsætning byggede Slutninger, eller forvirre Sprogets, Udtalens og Skrivemaadens Natur med hinanden, sætte sig et fast og afgjort Punct at gaae ud fra, og med et bestemt Maal, d. e. Lydens Betegnelse, ikke Udtalens Forandringer, for Nie, følgerigtigen slutte fra det Visse til det, man vil vide. Kun ved historiske Beviser for hvad der er, eller de Gamles egne Uttringer, kan dette grundigen iværksættes, og ei ved Forestillinger om hvad der bør være eller ved Slutninger af fremmed Analogie og Formodning om Velklang. Og til dette Niemeds Opnaaelse er det nu jeg i følgende Blade vil bidrage min ringe Skjærv, i det jeg vil søge at vise, først hvor lidet den philologiske Kritik kan erkjende de erasmiske eller andre sædvanlige Grunde imod den græske Vognstavudtale for gyldige; dernæst, hvad positive Grunde der endydermere vidne for sammes Rægtighed i det Væsentlige; og endelig, at man ved at gaae tilbage i Sprogets Historie kan historisk føre denne Udtale tilbage til dets classiske og meest dannede Periode.

§. 1.

De erasmiske Ideer gaae ud paa at vise, at den til hans Tid herskende Brug i Udtalen, hvilken var den samme som den, der endnu finder Sted i Grækenland, skulde være fordærvet ligesom Sproget selv hos Nygrækerne er det, og at derimod de græske Vognstavtegn skulde have haft en Betydning, der mere stemmer med dem, vore nordiske Sprog forbinder med de samme Tegne, hvorved man endog undertiden gaaer videre end Erasmus selv vilde. Den tilsyneladende Næmelighed af denne Mening har gjort det til en almindelig antaget Forudsætning, at den nygræske Udtale er aldeles fordærvet; og løste fra Brugens Vaand constituerer nu hver Nation sig den Udtale, der bedst passer sig med

*) See Havercampi Sylloge scriptorum de pronunt. lingvæ Græcæ. Vol. II,

dens Sprog, og enhver beskytter sig heri med Erasmus's Autoritet *). Men herpaa grunder sig vel denne Forudsætning om den græske Udtales Fordærvelse? Sikker ikke paa historiske Beviser; thi endnu har ingen Erasmaner bevist os, enten at eller naar eller hvor ved denne Fordærvelse er skeet; med mindre man vil antage det for Beviis, hvad Metkerch snakker om Tyrkernes Indflydelse paa Udtalen; som om den Udtale, her dades, ikke var langt ældre end det tyrkiske Herredømme i Grækenland, og det ikke var Chrysoloras, Gaza, og de andre for Tyrkerne flygtende Lærde, men nyere Grækere der havde bragt den til os! Ligesaa lidet er det, som vi siden nærmere skulle see, nogen Følge, at, fordi Sproget er bleven forvansket, derfor ogsaa Udtalen skulde være bleven det, eller om denne var det, at da ogsaa Skrivemaaden skulde være bleven forandret og Bogstavtegnene have faaet anden Betydning, end de oprindeligen havde, da meget mere et hvert Ord, saasnart dets Udtale forandrede, ogsaa sædvanligen blev skrevet med forandrede Tegn eller andre Bogstaver. I denne Forudsætning om en foregaaet Fordærvelse i Udtalen ligger altsaa Erasmanernes *παρωτον Ψευδος*. Og for at see, at denne er ligesaa ugrundet som ubevist, ville vi nu kortelig prøve de Grunde, hvormed de sædvanligen søge at godtgjøre samme. See desuden Erasmus Schmidts Gjendrivelse af denne Mening i Havercampi Sylloge II., p. 672 sqq. Man anfører altsaa

1. "At alle et Sprogs Lyd bør have og altsaa (?) i Græken maae have havt hver sit forskjellige og særegne Tegn", og omvendt: "at intet Tegn har tilkjendegivet mere end een Lyd." Af denne Grundsatning sluttas derpaa, "at naar *ε*: Lyden tilkjendegaves ved det Tegn *ι*, kan den ei andre Gange være tilkjendegivet ved *η, ει, οι, υ,*" samt "at, fordi *αι* findes enkelte Gange at have tilkjendegivet Lyden *αι*, i hvilken hver Vocal lyder for sig, kan den i Almindelighed ikke have tilkjendegivet Lyden *æ*." Dist nok var det snarkesteligt, om Betegningsmaaden alletider havde eller kunde have havt en saadan Grad af Nærsigtighed. Men neppe findes der vel i den hele Verden et ved Bogstaver betegnet Sprog, som har en saa nærsigtig efter Lyden bestemt Orthografie eller formedelst det Bæklende i de beslægtede Lyd kan have den. Vi behøve til Exempel blot at erindre os det Franke, hvor den ene Lyd *æ* udtrykkes snart ved *ê*, snart ved *ai* (f. Ex. *être, mettre*, i Lyden ikke

*) Et artigt Beviis paa, hvorledes de erasmiske Grundsatninger kunne passe lige godt for ganske forskellige Udtaler, er Diphthongen *eu*, som Buttmann ligesaa frist beviser maa være Tydskernes *eu* i *schœu, Freund*, som vi, at det maa være vort danske *eu* lig *œv*, f. Ex. i *Utreus, Zeus*; eller *æ*, hvilket Tydskeren (tilfældigviis rigtig) udtaler som sit *ch*, vi derimod som *z*.

forskjellig fra maitre, pére liig med pair), fremdeles ved ais, ait, aix, ois, oit, oient, ligesom og ois snart siger æ snart oa; eller vort Danske, hvor Æ-Lyden skrives snart med æ snart med e, hvor e og i udtales eens i hende og finde, o bruges snart som aa, snart som o, snart som et dunkelt kort u (saa at t. Ex. Kunst og Konst ere begge Bets-tegningsmaader af een og samme Lyd *); for ikke at tale om den forskjellige Rettskrivning af samme Lyd, som Etymologien af forskjelligene eenslydende Ord kan have givet Anledning til. Eller, for at tage et Beviis af det græske Sprog selv: hvad vare, hvis dette Nois-agtighedsprincip her stedse var bleven iagttaget, da de ἀντιστοιχοι (lignende Vocallyd), hvis Forskjellighed i Skrivningen Grammatikerne fra de ældste Tider omhyggelig bemærke, og udtrykkelig advare mod at forvekle αι med ε, η med ει eller ι, (men aldrig med ε, hvilket de jo dog maatte have gjort, dersom η og ε havde været eenslydende), οι med υ, og ο med ω. Men hvilke Forvekslinger kunde her have fundet Sted, dersom αι, ει, οι, havde lydet, som hos os, aj, ej, oj, eller η som e. Men, siger man ligesaa Bossius af, "Sproget faaer jo dog ved denne Udtale saa mange J-Lyd, hvilket giver det en sæl Piben eller Hvinen." Maa ske kunde man hertil svare, at denne hyppige Forekommen af J-Lyden vel ikke vilde være saa anstødelig, som man forestiller sig, hvis man tilfulde kjendte de Modificationer, hvorved den Cultiveredes Udtale eller Accentuation rimeligiis ofte har adskilt og maaskee endnu adskiller dem, uden derfor at fjerne dem fra deres virkelige J-Lyd, saa at f. Ex. η og ει kan have heldet noget mere mod e, οι og υ noget mere mod y. Men sæt endog, at η, ει, οι, υ og ι alle vegne lyde eensdan og Forskjellen imellem dem altsaa kun er orthografisk og etymologisk, saa berettiger jo dog vore subjective Wellhedsprinciper os ligesaa lidt til at antage, at dette i den ældre Tid skulde have været anderledes, og efter vore Gisninger at tillægge disse Tegn en anden Udtale, som til at hjælpe paa Frankken ved at variere Æ-Lyden og efter vort Tykke give de ovennævnte mangfoldige Tegn for samme forskjellige Udtaler. Desuden findes jo i den nygræske Tale alle disse J'er, uden at derfor nogen, som har hørt den, i nogen Maade formindsker sin Noes over dens Besklang og Ynde. Beskyldningen om en ubehagelig Piben kommer altsaa allene fra Stuerestuen og ikke fra noget Bekjendtskab med den levende Nois.

2. "At efter den brugelige eller nygræske Udtale have mange Ord i Sproget saa megen Liighed med hinanden, at de ikke kunne adskilles, hvilket jo dog er nødvendigt, og altsaa maa være skeet hos de Gamle, hvis deres Tale skal have haft den fornødne

*) Videre herom kan sees i min danske Grammatik, 2det Udgave S. 19-22, og i Dr. Bredsdorffs Prove af en dansk Rettskrivning efter Udtalen.

Lydelighed." Men hertil svares, deels, at hvor gaves der vel et Sprog, i hvilket ikke ofte forskjellige Ord tilfældigviis kom til at ligne hinanden eller lyde eensdan, og altsaa blot ved Sammenhængen lode sig adskille; andre igjen, som kun i Skrift distingeredes ved Orthograftien, i mundtlig Tale ved Accentuationen? og deels, at man i Græken alligevel ikke ved forandret Udtale vilde forebygge denne Lydelighed, men tværtimod, ved at undgaae den paa den ene Side, geraade i den paa den anden. Hvorledes vil man f. Ex. ved at give *η* en reen *E*-Lyd distingvere, naar Plutarch siger *Ἡ καὶ Ἡ*, Eustathius *ἠῆσαι καὶ λέσαι*, eller skille *δη* fra *δα*? Ja forøger man ikke endog uden Nødvendighed Forvirringen, naar man efter vor danske Maade udtaler *ψυχος* aldeles som *συκος*, og deslige. Endskjønt jeg dermed ikke vil nægte, at man ved een eller anden fin Forskjel, i Udtale eller Accentuation, kan have distingveret, *λίμος* og *λοιμός*, *ἡμεῖς* og *ὑμεῖς* og a. d., men neppe ved at udtale *oi* som vort *oi* eller *η* som *e* eller *æ*, hvilket ingen positive eller historiske Grunde kunne bevise; og disse burde man dog kunne anføre, da det ikke er nogen Følge, at fordi Grækerne have distingveret imellem Lydene, de da have gjort det paa samme Maade og ligesaa grovt, som vor Udtale af Græken gjør det. Og endelig findes jo disse Lydeligheder ogsaa hos Nygrækerne, som dog, saavidt man veed, uden at bruge vore Distinctioner, ret godt forstaae hinanden. See forresten, hvad Erasmus Schmidt l. c. Pag. 668, No. VIII. svarer paa den ovenanferte Grund.

3. "At et Tegns Oprindelse ogsaa bedst maa vise dets Betydning: *ai* kommer af *a* og *i*, maa altsaa betyde *ai*, H af *EH* *), og erklæres selv af alle de gamle Grammatikere for at være det for den lange *E*-Lyd opfundne og antagne Tegn, ja udtrykkes forend den Tid endog paa Indskrifter ved *E*, altsaa maa det være *e* og ikke *i*." For at afkræfte denne Indvending behøvede vi maaskee blot at gaae til ethvert andet fra vores afvigende Sprog, for at see, hvor forskjellig de samme Tegns Betydning eller den ved deres Sammensætning fremkommende Lyd i forskjellige Sprog kan være; f. Ex. det franske og engelske, hvor *ai* aldrig siger *ai*, men ligesom i Græken *æ*; eller dette sidste, hvor *ee* ikke siger *e*, men *i*, *ea* ligeledes *i*, ligesom i Græken *eas* contraheres til *eis*, udtalt *is*; *ew* i Tydsken udtales *ei*, i Danstken *ø* eller *ev*. Saaledes er det og i Græken ingen

*) Da denne Oprindelse af Tegnet H turde være nogen kritisk Tvivl underkastet, kan jeg ikke tilbageholde en, som det synes, simplere og rimeligere Conjectur, at det muligens kan være oprunden af H, d. e. tvende Jotacr, forbundne ved en Tverstreg, for at vise, at det kun var een Lyd, og vi altsaa havde Diphthongen H, ligesaavel som AI, EI, OI, TI, HI, NI. Skulde det være Tilfældet, da var Oprindelsen til Udtalen af *η* klar.

Følge, at *i* efter en Vocal skulde have sin egen Lyd, da det meget mere beviistligen, ligesom Latinernes *e*, tjener til at betegne de Mellemlyd, for hvilke man intet eget Tegns havde, saasom *ai* liig Latinernes *ae* Lyden *æ*, *oi* ligesom *oe* eller *ui* Lyden *y*, *ei* Mellemlyden af *e* og *i*, der for vort Øre ikke er forskjellig fra *i*. Og hvad dernæst *η* angaaer, da vil den ovenansførte Indvending endmere bortfalde, naar vi bemærke, først med Erasms. Schmidt, at der fra Overgang til Udtale ikke gjælder nogen nødvendig Consequence, eller at naar f. Ex. Terentianus siger: Literam namqve E videmus ad *ἦτα* proximam; temporum momenta distant, non soni nativitas, da maa denne Nativitas forstaaes, ikke de identitate men de cognatione; hvilken Fortolkning bliver saa meget rimeligere, som Terentianus levede paa en Tid, da Gotacismen ikke kan nægtes at have været almindelig, han altsaa ei kan have været Etacist; og for det andet, at *E*: og *I*:Lyden i alle de gamle Sprog grændse saa nær til hinanden, at de ofte i Betegningen ikke distingveres, og altsaa førend Distinctionen *η* opfaadtes *E* betegnede begge Lyd, baade det korte og det lange til *I* grændsende *e*. Saaledes siger f. Ex. Grammatikeren Theodosius: *Ἡ πολλὴν ἔχει συγγένειαν μετὰ τοῦ E, μεγεθύνεται γὰρ τὸ E διὰ τῆς προσθήκης τοῦ I, καὶ πάλιν διὰ τῆς ἀποβολῆς τοῦ I σύσπεται κ. τ. λ. **); saaledes viser Athenæus **) at *Ei* i den ældste Skrift var, ligesom *E*, Tegnet for denne *E*: og *I*:Lyd; saaledes alturnere i Hebraïssen (·) og (·), og *י* hviler i begge, hvoraf og den lærde Norbergs ***) Bemærkning: *H respondet vocalibus Zere & Chirek longo Hebræorum, sibi adeo consonis, ut quid dissonum fuerit, haud facile internosset, qvi utriusqve sono non insveverit &c.* og saaledes viser endelig J. Lipsius (l. c. Cap. VII.); at ogsaa i Latinen vakkler hyppigen baade Udtale og Skrift imellem *e* og *i*, og at Quinctilian selv siger om det græske *ἦτα*: *in Here ultima neqve E neqve I plane auditur *****). Heraf sees altsaa, hvor naturligt det er, (hvad endog Analogien af vort eget Sprog lærer os), at *E* ved at forlænges stiger

*) Theodosius Alexandrinus *περὶ γραμματικῆς*. ed C. W. Goettling, Lips. 1822, Pag. 8.

*) Deipnos. XI, 30 og X, 79.

**) Rudimenta lingvæ gr. a primis suis origg. repetita. Lond. Goth. 1816. p. 5.

****) Flere Beviser, som vi her ikke vilde gjentage, findes i mit Program om Eta, Pag. 10 sq. Og saaledes siger og Villoison Anecdota græca II p. 126: *Vel apud antiquissimos Græccs (hvis Udtale det jo er, Erasmiæerne vilde lære os) τὸ Η nec ε nec ι purum prorsus sonuisse credo, sed hujus quendam fuisse mediam inter utramque vocalem sonum, ac pro variis et locis et hominibus ad hanc aut ad illam propius accedentem.*

i Lyden og nærmer sig ganske til J-Lyden, altsaa let kunde i en ikke nøiagtig distingverende Udtale blive eet med samme. Og at dette virkelig er skeet, lære Grammatikerne Moschopulus og over 1000 Aar før ham Herodian, som i deres Sammenstilling af de lignende Vocallyd (*ἀντιστοιχοί*) der let kunne forverles, som sagt, altid sammenstille *η* med *ει* og *ι*, men aldrig med *ε*, fra hvilket det altsaa i Lyden kjendeligen har adskilt sig. See isvrigt Erasm. Schmidt No. X., I. Pag. 660, og III., IV., V. Pag. 663 sqq.

4. "At Vocalforandringerne i Derivation, Vaining og Dialektafvigelser give rimelig Grund for, at de saaledes omstiftede Vocaler maae have været beslagtede i Lyden, f. Ex. at *η* maa have været et *æ* eller idetmindste reent *e*, siden det saa ofte træder i Stedet for *a* eller *ε*." Men hvormed godtgjøres det vel, at det omformede Ord altid skal beholde Stamordets Vocal, eller selv engang en dermed beslagtet? Viser ikke meget mere saavel det Græske selv, ligesaavel som alle andre Sprog, at Ordet faaer i sin Omdannelse en anden Vocal, hvilken saaledes endog bliver karakteristisk Deel af den nye Form? Saaledes dannes af *λέγω λόγος*, af *τέμνω έταμον* og *τέτομα*, uden at derfor nogen vil paastaae, at *ο* eller *a* maa i Lyden have lignet *e*; og dog skal *η* ligne *a* fordi *τιμῶν* hedder i Futurum *τιμήσω*! Saaledes dannes jo og i Danskten af *finde* *sandt* og *fundet*, af *give* *gav* og *Gave*, af *syng* *Sang*, af *binde* *Vaand*, af *kjende* *Kundskab* og *kyndig*, uden at derfor dog Nogen vil paastaae noget Slægtskab imellem de saaledes forandrede Vocaler. Og hvad i Særdeleshed Omlyden i Dialekterne angaaer, da beviser den snarere imod end for den erasmiske Udtale, saasom det forandrede Tegn jo netop tilkjendegiver forandret Vocallyd, f. Ex. naar *μυσῶν* dorisk skrives *μοισῶν*, eller *καὶ κῆ*, da er det ikke de samme Lyd, her ere tilkjendegivne ved forskellige Tegn, men virkelig Lydsforandring (*Myfan*, *kæ* eller *ki*), som fordrede anden Betegnelse. Jfr. isvrigt Er. Schmidt No. II. p. 663 sq.

5. "At Analogien af andre Sprog stemmer mere med den erasmiske, end med den reuchliniske Udtale." Men lad end saa være, hvilket vi her aldeles ikke ville benægte, saa beviser dette dog ligesaa lidet imod Rigtigheden af Nygrækerens Talebrug, som det vilde bevise imod Franskmændenes, at det var mere analogt med tydsk og dansk Talebrug, at udtale *ai* som *ai*, *aux* som *aux*, *ent* som *ent*, end efter de Franskes Maade *æ*, *o*, *ang*. Ethvert Sprog paa Jorden har sine væsentlige Eiendommeligheder i Lyd saavel som i Betegnelser: hvor skalde altsaa det ene blive Regel for det andet, især naar de henhøre til forskellige Sprogstammer? hvorledes Udtalen af et fremmed Sprog blive Bevis imod den Udtale, man finder i Efterkommernes Måle, som endnu have Sproget, om end forvausket? Eller kunne vi vel af vor danske Udtale bevise, at Engellænderne udtale deres

Sprog urigtigt? og dog ere disse tvende Sprog langt mere beslægtede, end vore nordiske med Græffen. En anden Sag er det, hvor man til Oplysning af lignende Tilfælde eller til at udfinde Grunden til det, der er vist og afgjort, kan bruge et eller andet Phænomen af et heterogent Sprog; f. Ex. naar vi, efterat have bevist, at *η* hos Grækerne næsten var *ʒ*, oplyse Rimeligheden deraf ved den mod *ʒ* stigende Lyd, som et forlænget *e*, ogsaa i Dansken og især i Engelsen faaer; thi derved bliver Sprogets virkelige Talebrug ikke modsagt, men blot oplyst; og det er ikke til Beviis, men blot til Bestyrkelse af andre Beviser, vi anføre en fremmed Talebrug.

6. "At, om ikke andre Sprog, saa blive jo dog i Latinen, der er saa beslægtet med det Græske, de corresponderende Bogstaver et tydeligt Beviis paa, at Nygrækernes Udtale er afvegen fra deres Forfædres, saasom *η* udtrykkes ved *e*, *β* ved *h*, *αι* undertiden ved *ai*, *οι* ikke ved *i* med ved *oe* o. s. f." Men for ikke at tale om, at de gode Herrer ved dette Argument ligesaa ofte ja endog langt oftere ville komme til at bevise imod sig selv og stadfæste den nygræske Udtales Rigtighed, saasom det græske *αι* netop i Latinen sædvanligst udtrykkes ved *æ* (*ae*), og egentlig kun, naar der ved en *Dixressis* gives *ai*, hedder *ai*; *οι* ikke skrives *oi*, men *oe*; *ει* som oftest gives med *i*, ja *η* selv heller ikke sjælden ved *i* (see mit Program om dette Bogstav Pag. 8—9): ville vi blot gjøre opmærksom paa: at Erasmanerne her slutte af noget, der selv er ubeviist og uvist, saasom det slet ikke er afgjort, at de latinske Bogstaver ganske havde den Lyd, vi i vor Udtale give dem; f. Ex. 1) at *e* altid havde en reen *E*-Lyd og ikke snarere, især hvor det udtrykte Grækernes *η* eller *ει*, ligesledes grændsede nær imod *ʒ*-Lyden (hvilket f. Ex. sees af Quinctilians Bemærkninger I, 7, om den gamle Skrivemaade heri for *here*, *sibe* og *qvase* for *sibi* og *qvasi*); eller 2) at Latinerne *ei* skulde være udtalt *ei* og ikke snarere som *ie*, (hvilket bevises af Quinctilians Ord sammesteds: *diutius duravit, ut e, i, jungendis, eadem ratione, qva Græci ei, uterentur. Qvod quidem qvum supervacuum est, qvia i, tam longæ qvam brevis naturam habet: tum incommodum aliquando; af Priscian som (I, p. 561) siger: I apud antiqvos post E ponebatur & EI diphthongum faciebat, qvam pro omni I longo scribebant more antiqvo Græcorum; og af Gellius, som Noct. Att. 19, 14 siger, at Grækerne uden mindste Nødvendighed skreve *ei* for *i*; eller endelig 3) at Latinerne *oe*, som de bruge for *οι*, skulde være udtalt som vort *ø*, og ikke snarere som *y*, hvilket sees af Victorins Bemærkning, som i sin *Ars grammatica* siger: at *y* er et fremmed Bogstav i Latinen, som man havde indført for at udtrykke det græske *Υ*, da man i Mangel deraf maatte have brugt *oe*, og skrevet f. Ex. *Hoelas* istedetfor *Hylas*, eller u*

og skrevet Dsephurus for Zephyrus. Hvormed og stemmer Skrivemaaden i de ældste Inscriptioner, hvor usum er udtrykt ved oesum og oisum, curavit ved coiravit, munera ved moenera, liber ved loeber, pilumni popli ved pilumnoe poploe; eller i deriverede Ord, saasom pomoeium af moerus eller murus, punio af poena, Punicus af Poenus, ja endog Evius af evoe, *évo!*, altsaa ventelig udtalt evi; hvoraf sees, at selv Latinernes u har været udtalt finere, som y eller endog i, saa at deraf endog Forandringen af maxumus og optumus til maximus, optimus o. d. let lader sig forklare. Er det altsaa af disse Exempler klart, at de latinske Bogstaver ikke engang selv have den Lyd, vi forbinde med dem, hvor vilde vi da deraf kunne gjøre rigtig Slutning til de græske Tegns Betydning? ja beviser ikke meget mere den Betydning af dem, som vi nu have seet at være den rette, i mod Erasmus og for Neuchlin?

7. "At Betegnelser af Dyrenes Lyd jo maa afgive fikre Data til at kjende de deri forekommende Bogstavers Betydning, fordi disse Lyd jo ikke forandre sig med Tidderne og i alle Egne af Jorden maa være de samme. Naar altsaa Kratinus udtrykker Gaarenes Brægen ved βη βη, eller Aristophanes Hundenes Gjæen ved αῖ αῖ, beviser dette, at η maa have været æ, ikke e eller i, og υ u, ikke v eller f." Dette er et af de meest yndede Beviser. Men hvo kan vel med Bogstaver bestemt angive Dyrenes uarticulerede og uklare Lyd? Og hvor forskjellige kunne ikke disse være selv hos samme Slags Dyr, efterdem disse ere gamle eller unge, af en eller af en anden Art og Race? hvor forskjellige kunne de ikke fremdeles baade opfattes af de Hørende og udtrykkes af de Esterliggende? f. Ex. Hundenes Lyd kunde Een maaskee udtrykke ved voy voy, en Anden ved vav vav, en Tredie ved af af, en Fjerde paa en fjerde Maade; og onomatopoeitisk siger man jo om somme at de gjøe, om andre at de bjæffe, paa Latin latrare, paa Tydske bellen, — og altsammen med lige god Grund. Gaarenes Lyd udtrykke Grækerne ved βῆχῶ, Latinerne ved halare, Tydskerne ved blæken, og det kratiniske βη udtrykkes af Varro ved me; og dog vil vel Ingen deraf slutte, at det græske η skulde betyde baade e, a, ø, eller β have lydet som m; for ikke at tale om det Maadehold, Smagen byder at iagttage ved slige Lyds Imitation. Og hvad det især paaberaabte kratiniske βη angaaer, da taler netop baade Eustathius og Svidas for, at η her ei kan være æ, saasom de begge bemærke det som en Synderlighed hos Attikerne, at de ikke udtrykte Gaarelyden ved βαι (o: efter deres Udtale som bæ eller væ), men ved βη (o: bee eller vee). See isvrigt om denne Sag, Er. Schmidt X, 1 p. 661 fg. samt mit Program om Eta p. 19—21.

8. "At Navnet Diphthong (Evelyd) jo aabenbar tilkjendegiver en Forening af to Lyd, som begge maae kunne høres, da det ellers ikke var en διφθογγος, men maatte have heddet διπαφος. Dette skeer naar vi sige ai, ei, oi, men ikke naar Nygrækerne blot med enkelt Lyd sige æ, i, i." Men ogsaa denne Grund maa falde bort, naar vi bemærke, at selv om de Lyd, som Alle ere enige om at være enkelte, saasom om det græske ou og det latinske ae og oe, bruge jo Grammatikerne fra de ældste Tider af det Navn Diphthong (Evelyd), hvilket de jo ikke kunde have kaldet dem, dersom der, med dette Navn skulde tilkjendegives tvende særskilt hørte Lyd, ligesom denne Adskillelse, hvor den fandt Sted, gjerne betegnedes ved Trema, hvilket ellers havde været uforføndent, f. E. Ταιος fordi det var Cajus, ikke Cæus. Rigtigere vil derimod Ordet διφθογγος saavel svare til sin Etymologie som passe sig paa alle de Lyd, der med dette Navn betegnes, naar man derved forstaaer 'en enkelt Lyd, som indbefatter tvende andre, i hvis Midte den staar, eller, om man vil, en Blanding af begge til een Lyd. Saaledes er da ai, ligesom Latinernes ae, Tegnet for den af Lydene a og i (eller e) bestaaende Mellemlyd æ; oi, ligesom Latinernes oe, Tegnet for den mellem o (eller u) og i (Latinernes e) liggende y *), eller Grækernes υ, hvormed det ofte bruges istæng, og ved at udtales enkelt, næsten blot i; og ei endelig Tegnet for Mellemlyden af ε og i, men som vi ingen Betegnelse have for, da selv vort Øre ikke kan adskille den fra et blot i. Og med dette Begreb af Diphthong, hvorom og kan sees J. Lipsius de pronunt. l. lat. C. XI, samt Meidlinger Pag. 21, stemmer og aldeles den tydelige Forklaring, Sextus Empir. adv. Gramm I, 5, giver derover, hvorom nærmere i næste §. Herved løses altsaa den hele Vanskelighed, hvorledes man skal forene Betegningen, som dobbelt, med den enkelte Lyd, der i græsk og latinsk, ligesom i fransk og engelsk **), Udtale forbindes med samme; og det er klart, at kun et falsk og af vore nyere Sprog udledt Begreb om Navnet Diphthong har fremavlet den ovenanførte Indvending. Jvf. og Er. Schmidt X D. 671.

9. beraabe Erasmanerne sig ihenscendetil Udtalen af η paa Grammatikernes og Klassikernes Vidnesbyrd, i det de anføre Dionys. Hal. *περι συνθεσ. δυναμάτων* 40, og et Par Steder i Platos Cratylus; men da det første Sted kun omhandler Lydens Dannelse inden i Munden, og klassificerer η efter sin Euphonic imellem ω og ω, men iøvrigt ikke

*) Ogsaa Tydskerne udtrykke jo den af begge sammensatte Lyd med Dobbelttegnet ne, f. Er. Ueber (über).

**) Hvor lidet man kan slutte af Betegningen, sees især af det engelske Sprog, hvor ofte Dobbeltlyden tilkjendegives ved eet, Enkeltlyden ved to Bogstaver.

giver noget tydeligt Begreb om dets Udtale, og de platoniske Steder ikke sige andet, end at η er μεγαλοπρεπέστερον i Lyden *), end ι eller ϵ , saa er her ikke allene alt for ubestemte Data til at slutte noget af mod en Udtale, som andre Grunde saa heiligen bekræfte; men der bevises endog i alt Fald intet mere deraf, end, hvad vi ikke nægte, at η ikke var fuldt ζ -Lyd, men længere og klarere; ingenlunde derimod, hvorledes det virkelig lød. Og overhovedet er den lille Modification af den ene ϵ -Lyd for enkelt og ubetydelig en Gjenstand til deraf at dømme om Udtalen i det hele, eller, hvad der er det vigtigste, om Diphthongernes Udtale. Jvf. iøvrigt mit Program om Eta S. 21—23.

10. Endnu staar et Argument tilbage, som jeg maa undre mig over at ingen Erasmaner, det jeg veed, har betjent sig af, da det dog vilde være et af de allerkræftigste, og som jeg derfor selv vil forsyne dem med; nemlig "at ved Diphthongerne $\alpha\iota$ og $\omicron\iota$ give saavel Kraftis og Contraction, som Ordets Overførelse i Latinen, og endelig undertiden selv Inscriptioner, Grund til den Formodning, at den første Vocal (α og \omicron) har været udtalt med sin eiendommelige Lyd af α og \omicron , og altsaa ι , omendstjont kun svag, dog allene for sig; f. Ex. i κακει af και εκεί, i άλλοι af οι άλλοι, i γελῶ af γελάοι, i poësis af ποιήσις, i ἐπόησαν for ἐποίησαν, kan $\alpha\iota$ ej have lydet som $\alpha\epsilon$ eller $\omicron\iota$ som i , da deraf ikke kunde være fremkommet de her forekommende $\alpha\epsilon$, $\omicron\epsilon$, \omicron . Men endstjont denne Bemærkning ved første Nærfast kunde synes at afbevise den reuchlinfske Udtale, saa beviser den dog endnu slet intet for den erasmiske, da αἰε, οἰα, αἰοι, eller οἰ ligesaa lidt kan skjønnes at ville med Sammentrækning give Lydene α eller \omicron . Her er nok altsaa ingen anden Udvei tilovers, end at antage, hvad og andetstedsfra bestyrkes, at $\alpha\epsilon$ og ζ -Lyden for $\alpha\iota$ og $\omicron\iota$ ere Frembringelser af den finere og dannede, især attiske, Udtale, da derimod den Udtale af α og \omicron eller u , som ligger til Grund for Kraftis, Contraction, de latinske Ord, og Indskrifternes Bogstavering, maa have været den raare og ældre æolisdoriske, der, som bekjendt, hyppigen havde disse grovere Lyd, hvor intet ι lød med, f. Ex. σουν for σου, ἄ for ἦ, og af hvilken saa mange latinske Ord ere dannede. Kun da disse Lyd forfinedes, betegnede man dette, ved det tilføiede ι , saa at af α opstod $\alpha\iota$ lydende $\alpha\epsilon$, og af \omicron , $\omicron\iota$ (ui), lydende y eller i . Saaledes kunde altsaa i den dannede og attiske Tale det ældre Καεκι blive til Κακι, ho=alli til hollī, ligesom ellers $\alpha-\epsilon$ bliver til α , $\omicron-\alpha$ til ω , da al grafs Sammentrækning bestaar i, at den ene Vocal supprimerer den anden**).

*) At ved dette μεγαλοπρεπέστερον og μέγαρα γράμματα vel ikke forståes andet, end den større Klarhed og Euphonie, som Længden giver denne Vocal, fremlyser af D. H. XIV. 95.

**) See mit Program om Vocalcontractionen i det græske Sprog. 1820.

Og endelig 11. naar de beraabe sig paa det nygræske Sprogs bekjendte Forvansking, som et afgjort Beviis paa Udtalens Fordærvelse, hvad kan da være en mere falsk Slutning, hvad en større Confusion af Stridspuncten, end den, hvorved man forverler to saa aldeles differerende Ting, som Udtalen af Ordene og Udtalen af Bogstaverne, og troe, at fordi Sproget i mange Henseender kan være forvansket, Lydbetegnelsen og nødvendig skulde være det. Men det sidste er ingenlunde nogen Følge af det Første. Tværtimod beviser den forandrede Skrivemaade hvergang Ordformen eller Ordets Udtale er forandret, at man ikke har tillagt Tegnene en anden Betydning, da de ellers ikke havde behøvet at forandre dem; hvilket vi nedenfor §. 3 skulle see nærmere forklaret.

Dette er nu, saavidt jeg har kunnet finde eller erindre, de væsentligste Argumenter *), som Erasmus eller hans Tilhængere anføre for den Mening, at den nygræske Udtale skulde være fordærvet, og den derimod, som de efter hollandsk, engelsk, tydsk eller dansk Udtale af Tegnene have etableret, være den, som de gamle Grækere i deres Literaturs classiske Periode have brugt. Men har jeg i at gjendrive disse ikke forfeilet Sandheden eller forsømt noget andet af Vigtighed, som de kunde anføre, da er den nygræske Udtales Rigtighed allerede negativ beviist. Thi naar ingen af de Indvendinger, der er gjort eller kunne gøres imod dens Rigtighed eller Overeensstemmelse med den gammelgræske Udtale af de endnu brugelige Tegn, holder Stik, eller det ikke kan bevises, at den er forandret, da har den jo allerede som en gennem Secler herskende Brug, det fuldstkomne Præjudicium for sig, og er efter alle philologiske Retgrundfætninger uantastelig høvdet.

§. 2.

Dog end ikke ved denne negative Retfærdiggjørelse af den helleniske Talebrug behøve vi at blive staaende. Selv mangt et positivt Beviis kan der endnu, uden al Gissning eller kunstlet Slutning, anføres for, at den Betydning, Bogstavtegnene endnu have, var i Oldtiden aldeles den samme, og ved historiske Grunde den rimelige Formodning bestyrkes, at Udtalen af de Ord, som endnu ere uforandrede i Sproget, og som ud-

*) Skulde jeg muligen have forbigaaet et enkelt Moment, da vil jeg henvise til de andre ovennævnte Forsvarere af den reuchliniske Udtale, og især til Meidlingers Afhandling og mine forhen udgivne Programmer, hvis Argumenter jeg her saa vidt muligt har undladt at gjentage.

gjøre den største Deel deraf *), ligesaa lidt, som deres Form og Betegnelse, er forandret. Og lad da end et enkelt af disse Beviser hos en haardnakket Scepticus betvivles, dets Forkastelse bliver dog endnu intet Modbeviis **), saasom der endda altid bliver nok tilbage, og deres Samstemning endydermere selv bliver et kraftigt Beviis. Thi hvor der ingen antagelige Beviser er imod Sagen, og endeel for den, der kan den dog vel ansees for afgjort. Disse positive Beviser ere da

1. Lydsliigheden mellem Ord af forskjellig Orthografie, naar nemlig den Vocal eller Diphthong, hvis Lyd man er i Tvivl om, ogsaa udtrykkes ved et andet Bogstav, hvis Betydning man kjender, f. E. *ai* ved *e*, *oi* ved *o*, *υ* ved *i*, eller naar *i*, *ei*, *η*, eller *β* og *υ* afvekle med hinanden; naar der fortælles, at Lydsliigheden har givet Anledning til Ordspil eller to forskjellige Ords Forveksling, eller at tvende forskjellige Særvne Endelser have været Niim eller Echo af hinanden o. d. Thi da er det Beviis paa, at de deri forekommende Bogstaver, især Vocaler, have været udtalte eensdan, i det mindste kun med saa fin en Forskiel, at den neppe kunde bemærkes. Af dette Slags ere nu først de mangfoldige *παρηχῆσεις* (Assonanser, Lydsliigheder), som Eustathius anfører os i Anledning af Iliadens 1, 406, hvor *ὑπέδδισαν* og *ἐπ' ἔδησαν*, begge udtaltes edhisan; og saaledes siger han, ogsaa om *ἦρει* og *ἠρει* ('Iri), *πίθεσθε* og *πίθεσθαι* (pithesthæ), *κένος* og *καινός* (kænos), udtrykkelig, at de have ganske den samme Lyd (*ἐν διαφόρῳ γραφῇ τὸν αὐτὸν ἦχον ἔχουσι*, og *παντελῶς ἔχουσι ταῦτόν*, og *τὰ αὐτὰ κατὰ τὸν ἦχον εἰσι*), men blot ere forskjellige i Mening og Skrivemaade. Eller vil man have Beviser fra en ældre Tidsalder, da forvirrer Hesychius *λείαν* (Bytte) med Adverbiet *λίαν* (meget) og raader at skrive *λείριον* med *ei* og ikke med *i* (see Progr. om Diphthongerne Pag. 11); og Theon anfører til Exempel paa en Forskiel, der kun ligger i Sammensættningen og Adskillelsen, *αδλητρὶς πεισῶσα* og *αδλητρὶς παῖς ῥωσα* (pesusa og pæws usa). Det samme er Tilfældet med Diogenes's Spørgsmaal til en Tyv i Badehuset, om han kom *ἐπ' ἀλειμάκων* eller *ἐπ' ἄλλ' ἰμάτιον*, hvor Wittigheden just ligger i at begge udtales eens (alimation). Ligeledes fortæller Dio Cassius, hvilken Ulykke det under Nero blev til for en Mand, at hans Tilnavn *Ποιητικός* havde saa megen Lighed med *Πυθικός* (ο: Pyticos med Pythicos), og Cicero lærer os,

*) See Gregorius's fransk-græske Lexikon, Paris 1809, og dets Fortale.

**) Der ligger altsaa intet Beviis imod den græske eller for den danske Udtale af Sproget, naar Rec. i den danske Literaturtidende l, c. erklærer de to Beviser af Callimachos og Thucydid for ugyldige, om det endog var skeet med mere Grund, end det er.

at der i Lyden ingen Forskjel var imellem *βίβει* og *βίνι*, *καυέας* og *cave ne cas* *). Heraf seer man altsaa, at den saakaldte reuchkinste Udtale har fundet Sted endog før Christi Fødsel, ja selv paa Diogeneses, d. e. Alexander den stores Tid, og at man da udtalte *η* og *ει* som *i*, *αι* som *α*, *οι* som *υ*, og *αυ* som *αυ* eller *αφ*. Og maae nu disse Exempler ikke ligesaa meget bestyrke, som omvendt bestyrkes af Kallimachoseses *ἄλλος ἔχει*, der anføres som Echo af *ναίχι καλός*, hvilket vel formedelst Pentametrets Fodmaal, ikke kunde sættes i samme Orden som i Hexametret, men reent vilde høre op at være Echo og Epigrammet altsaa tabe sin hele Pointe, dersom de mod hinanden svarende Ord ikke vare udtalte næchi og echi **); for ikke at tale om den Uvisshed, hvori Thucydid

*) Udførligere omhandles alle disse Steder i mit Progr. om de græske Diphthonger Pag. 11 og 14—15. Hvortil vi endnu kunne føie den Sandsynlighed, at i Ciceros Brev til Atticus (1. 1, 4) kan den usforklarlige Læsemaade *ἡλίου ἀνάστημα* være kommen deraf, at han har diceret sin Haandskriver *illius* (i det gamle Sprog og daglig Udtale *illiu*) *ἀνάστημα*, og at denne, da det sidste Ord var græsk, havde antaget det første for ogsaa at være det, og altsaa skrevet *ἡλίου* for det ligelydende latinske *illius*.

**) Dette Argument, som dog de største Philologer, s. Ex. Bentley og Herrmann o. fl., have fundet uimodsigeligt, søger min Modpart i Litteraturtidenden (l. c. Pag. 254) at stille sig af med ved følgende Hypotheser: "1) at Callimachus' Udtale *μασκέ* ikke har været rigtig, fordi han var en Cyrenæer. 2) at, fordi Echoet ikke er ganske nøiagtigt i *καλός* og *ἄλλος*, derfor ere vi berettigede til at antage den endnu større U nøiagtighed at *εχει* skulde have rimet sig paa *ναίχι* ligesaa godt, som ellers hos Dehlenschläger Vej paa *Μαί!* og 3) at det er uvisst, om *ἔχει* hører med til Echoet, eller om Digteren ikke dermed blot har udfyldt Echoets Svar." Endskjønt det Sogte heri vel sagtens vil falde enhver kyndig Læser i Sinene, turde det dog ikke være overflødigt til lidt nærmere Droftning deraf at anføre: ad No. 1: at *δεελς* var Cyrene en græsk Colonie, hvor græsk Cultur og Videnskabelighed i høi Grad herskede, og græsk Sprog oprindeligt var Moderemaal, af hvilket der ikke, det jeg veed, hos de Gamle nævnes nogen særegen cyrenæisk Dialect, undtagen i enkelte hos dem brugte Ord, og dog vilde det vist være bleven bemærket, om de havde havt en fra de øvrige Grækere saa væsentlig afvigende Udtale, som den, at sætte enkelte Lyd, hvor de Andre udtalte dem dobbelte; *δεελς* er det jo intet mindre end sandsynligt, at Callimachus, som en saa dannet, lærd og anset Grammatiker, der havde sin Underholdning i Museet og levede ved Ptolemæernes Hof, skulde, om end Almuen i hans Fødeegn havde havt en vrang Udtale, i et Digt, som var skrevet for dannede Læsere, have grundet en Wittighed paa en Udtale, som man kun forskod i Cyrene; og *δεελς* endelig vilde det være en Gaade, som man maatte bede vor Rec. læse og historisk, hvorledes denne cyrenæiske Egenhed skulde, naar den ei havde hjemme i Græken, saa snart efter have udbredt sig over det hele Hellas og være bleven almindelig Sprogbrug. Ad No. 2: at ligesom det i Almindelighed ikke

fortæller at Athenienserne vare, om Oraklets Spaadom om Limos skulde betyde λιμός (Hunger) eller λοιμός (Pest), hvilket sidste og Schneider i sit Lexikon anmærker at være det samme som λύμη, hos Hesychius λοιμή *). Men da Lydsliigheden her mere maa bevise af de andre Grunde, end selv, ved den forskjellige Fortolkning, Stedet kan modtage, er bevise nok, maa dette Argument gjerne indtil videre bortfalde. Tøvligt bestrækes disse Grunde endnu mere, naar man træffer Ord, som synes at være de samme, kun skrevne med forskjellige Tegn, saasom λοιμός og λόγος, som λοιμή og λύμη, νάβλα og ναύλα, ἦκω og ἴκω (ικνεομαι), ἦμεν og ἴμεν, ἦδε og ἴδε, ἴδον (kort) og εἶδον (langt), ἱκελος og εἶκελος, λάβρος og λαῦρος, Δαβίδ og Δαυίδ, o. s. fl. i hvilke den samme Udtale af de forskjellige Tegn rimeligt synes at have forarsaget begge Brug istæng, ligesom naar vi i Dansken skrive mange Ord baade med æ og e, baade med o og u. Dette er altsaa for det første et Bevis, imod hvilket Erasmus intet lignende har at anføre og ikke kan tilintetgjøre, uden ved at cassere alle de Steder, hvor saadan Lydsliighed finder Sted.

er let at indsee, efter hvad logisk Regel man rigtigheden statter fra den mindre Unoigtighed til den større, saaledes er der og i Særdeleshed stor Forskjel paa, om der hos en nyere Digter kan blandt en Mængde Riim indløbe et enkelt mindre ægte, især for Kjøbenhavnere, som ikke sjældent udtale ei som aj, (en Forskjel der desuden ei heller er saa stor, som den mellem æ og ai, i og ei, altsaa to i eet Ord), og om derimod hos en Digter i de gamle Sprog det eneste Riim eller Echo, hvori Epigrammets hele Birtighed skal ligge, er aldeles forfeilet. Og endelig ad No. 3: at der, hvis ἐχει ei skulde høre med til Echoets Svar, vilde være ligesaa liden Mening deri, som der skjønt at være i denne Indvendning selv. Dog det Ugrundede i sin Mening har vel Rec. selv følt, da han til Slutning indrømmer, at den nygræske Udtale allerede kan have begyndt at danne sig til Callimachus's Tid, og saaledes tilstaaer denne Udtale en Ælde af over 2000 Aar; hvilket er Alt hvad man kan forlange.

*) Dette er det andet af de to Argumenter, ved hvis Modsigelse Rec. troer at have kuldkaftet den reudslinske Udtales hele Rigtighed; og er hans Modsigelse her for saavidt antageligere, som den dog grunder sig paa en anden mulig Forklaring af Stedet hos Theophrastus. Imidlertid vil dog Rimeligheden af de to forskjellige Meninger om Orakelsvaret altid blive des større, jo ligere begge Ordene i Udtalen være hinanden; endskjønt jeg og for min Deel gjerne vil tree, at de to Ord, da de saa ofte nævnes sammen (λιμός και λοιμός, ligesom ἔτη και ἦθη o. d.) ikke kunne have været udtalte fuldt eensdan, men maafee distingverede ved en fin Nuance, saaledes som den, der ventelig var imellem ο (hvormed οι var eet) og ι. Ex. enten limos og lymus, eller maafee endnu snarere som limmos og limus. Jfr. Progr. om Diphthongerne S. 15, Anm. *), samt her nedenfor i Slutningen af næste Side.

2. Utallige Steder, ofte hele Indholdet, af græske grammatiske Skrifter, hvis Tendens er orthografisk, saasom ikke blot af Basilii erotemata gramm. (hvor f. Ex. bemærkes, at Ord, som begynde med *De*, *ve*, *xe* skrives med *ε* *Ψιλον*, undtagen *Δαιρds*, *ναι*, *ναιχι*, *χαίρω* o. fl. Adjectiver paa *ιος* med *ι*, undtagen *ἕρσιος* o. fl. Ord som begynde med Lyden *υ*, alle med Tegnet *υ*, uden *κοῖλος*, *χροία* o. fl.); samt af Man. Moschopulus *περὶ σχεδῶν*, hvorom nærmere nedenfor; men endog langt tidligere, nemlig allerede i det 2det Aarhundrede, af den berømte Grammatiker *Πλ. Herodianus*, af hvem vi have et Werk under Titel *Επιμέρισμοι* s. *Partitiones*, først udgivet af Voissonade, i London 1819. Begge disse sidste Skrifters Hensigt er, ligesom i nysanførte Steder af *Vasilius*, at lære Læseren, hvorledes eenslydende Staveller skrives forskjelligt i forskjellige Ord; hvoraf man altsaa og tydeligen kan see, hvilke Vocale eller Diphthonger der have lydet eens, eller hvad Lyd deres Tegn have udtrykt. Saaledes vises her f. Ex. at Lyden *ye* skrives med *ε*, undtagen i *γαῖα*, *γαισός* o. d. Lyden *yi* med *ι*, undtagen i *γῆ*, *γῆδομαι*, og de med Diphthongen *ei* skrevne *γείτων*, *γείσῶ* o. fl.; at de, som begynde med *Du*, skrives med *υ*, undtagen *δοῖνη*, *δοιμάτιον* o. fl. hvilket saaledes bestandig fortsattes hele Alphabetet igjennem, og altsaa tydelig viser, at *ai* var i Udtalen ganske liig med *ε* (altsaa vort *æ*), *η* med *ei* eller *i* (men aldrig med *ε*), samt *oi* med *υ* o. s. fl., altsaa atter et Beviis for den reuchliniske Udtale, hvortil den crasmiske Theorie ikke kan vise Mage. Thi vel kan det ikke nægtes, at *Herodian* paa sine Steder er, som *Voissonade* viser, interpoleret, hvilket jo ved det Slags Arbejder, hvor der, Meningen uskadet, altid kan sættes flere Exempler til, let lod sig gjøre for en Afskriver; men at det hele Werk skulde være nægte og saaledes sat i Stedet for de *Επιμέρισμοι*, som *Herodian* skal have skrevet, er en Formodning, som mangler al kritisk Sandsynlighed og allene grunder sig paa den Forudsætning, at den her fulgte Udtale kun skulde være den senere Tids og aldeles fordærvet, hvilket da idetmindste først maatte tilstrækkelig bevises. Men vijt nok fortjener dette med *Voissonade* at bemærkes, at Lyden af de to *αντίστοιχοι* *υ* og *oi* her siges at være den samme, men derimod opføres forskjellig fra *ι*, *η*, *ει*, hvilket samme finder Sted baade hos *Suidas* og *Moschopulos*, saa at Lyden af *υ* og *oi* maa have haft en fin Nuancering, hvorved den skillede sig fra *J*:Lyden, maaskee været udtalt lidt tidligere henimod vort *y*, en Forskjel, som i Nygrækernes almindelige Sprog enten ikke nøiagtig iagttages, eller af os ikke kan bemærkes, ligesom det maaskee heller ikke engang er skeet af Romerne, som ofte udtrykke *oi* med *i*, f. Ex. *maeri campi*, *μακροὶ ἥμμοι* hos *Strabo* 1, 5 og fl. see ovenfor §. 1, No. 6.

3. Andre bestemte og tydelige Forklaringer hos de ældre Grammatikere og andre Skribenter. Af disse kunne vi fornemmelig anføre Stedet af Sertus Empiricus, adv. Gramm. I. 5, som fuldkommen afgjørende. Efterat Forf. nemlig har forklaret, "hvad et στοιχεῖον (Element, Enkeltlyd) er, nemlig en Lyd, som ikke bestaaer af Dele, da det vilde være urimeligt at sige, at noget Element kunde være dobbelt", viser han først, at α, ι, υ, ε, η, ο, ω, ere saadanne Elementer, og vedbliver dernæst saaledes, "at der efter nogle Philosophers Mening endog maa blive flere Elementer, som have en forskjellig Lyd fra de Elementers, der sædvanlig anføres, nemlig αι, ου o. desl. Element er nemlig det, som har en usammenfat og eneste Lyd, saasom α, ε, ο, og de øvrige. Og da nu Lyden αι og ει er enkelt og eensformig, maa disse ogsaa være Elementer *). Thi en sammenfat Lyd vedbliver ikke til Enden saaledes, som den først lød for vort Øre, men bliver i den fortsatte Udtale forskjellig; den enkelte derimod, og som virkelig kan regnes imellem Elementer, bliver fra Begyndelsen til Enden eensdan. Pæ f. Ex. er intet Element, fordi den Lyd begynder med ρ og ender med α. Men ved αι finder intet Saadant Sted (ἴδιον ἐστὶ τοῖστων): den Egenhed i Lyden, som høres i Begyndelsen, høres og i Enden." (Altsaa ikke først a og siden i, hvilket vilde være Tilfældet, naar det var vor danske Lyd ai, men fra først til sidst Enkeltlyden æ. Og det samme siger han at være Tilfældet med ει og ου: "da de beholde samme Lyd fra først til sidst, maae de og være Elementer **). Forfatteren taler, vel at mærke, her kun om Lyden, ikke om Tegnet, som jo ikke er enkelt. Dernæst kunne vi mærke Stedet i Plutarchs Sympos. 9, 3, hvorom see mit Progr. om Diphthong. Pag. 12 fg. thi maa det end i Henseende til de Diphthonger, som ende med ι, oplyses af dette Sted hos Sertus, at ι som Medlydende (συμφωνῶσα) efter Vocaleer, ikke, som hos os, giver Lydene aj, ej, oj,

*) Altsaa samme Argument, hvorved vore Skribenter over Læseunderviisningen have beviist, at vort *Æ* ei bør prononceres *a* e men *æ*.

***) Paa dette Sted hos Sertus kunde man ønske, at den gode Recensent, som i Litteraturvidenden l. c. saa dristig paastaar, at alle Argumenter for den reuchliniske Udtale kunne gjendrivez, vilde forsøge sin Kunst, saafremt han ellers kan gjøre det, uden at underkjende Sertus, som hist Kallimachus, eller at flyde sig tilbage under en endnu fjernere Tidssalder. Thi med den, der vil paastaae, at han, skjøndt dansk Mand af det 19de Aarhundrede, bedre kjender det græske Sprogz ældre og særegne Lyd, end de lærdeste alexandriniske Grammatiker fra det 2det Aarh. efter Chr. ja endog fra det 3die for Chr. og at nuværende dansk Vedtægt er rigtigere, end hvad de udtrykkelig lære, — med ham lader der sig vist nok ikke disputere. Huic nihil intra est olivam, nil extra est in nuce duri.

men ved Sammensmeltning med samme Mellemlydene α , i , y : saa er det derimod i Henseende til de Diphthonger, som ende med v , klart, at dette sidste er Consonanten v , ikke Vocalen u , og altsaa bekræftet, hvad vi og af andre Steder see, at av , ev , yv , ov , have været udtalte av , ev , iv , ov , eller, hvad næsten er det samme, af , ef , if , of , som Nygrækerne sige; hvilket og er forklarligt af vor egen Tale, hvor v i Enden af Stavelsen foran en Consonant gaar over til f , saasom skrive Skrift, have havt (udtalt haft), grovt udtalt som groft, lavt som laft o. d. Og at endelig i subscriptum har været uherligt, sees af Strabo 14 Pag. 648 hvor det hedder: πολλοὶ χωρὶς τῆς ἰ γράφουσι τὰς δοτικὰς (οἴου μῆση, θεῶ) καὶ ἐκβάλλουσι γὰρ τὸ ἴδος φυσικῆν αἰτίαν ἐκ ἔχου^{*)}), hvortil og kommer i Henseende til v Athenæus's Vidnesbyrd, som siger: παραπλησίως δὲ καὶ τὸ v γράφουσιν, ὅταν καὶ κατ' αὐτὸ μόνον ἐκφωνῆται, καὶ ὅταν συζευγνυμένον τῆς ἰῶτα. Men skulde man nu dog endda ikke, naaget disse Vidnesbyrds Tydelighed, ville tillægge dem Gyldighed nok, fordi de meest ere fra det andet Aarhundrede og altsaa ikke naae ganske op til den græske Videnskabeligheds gyldneste Periode, endskjønt der kun er liden eller ingen Grund til at troe, at Udtalen i den Tid skulde være saa udartet, at man ikke engang skulde kjende den gamle Udtale: saa kunne vi selv fra den attiske Literaturs blomstrende Periode, endog før Thucydides (hvis Udtale af $\lambdaοιμὸς$ altsaa derved endog bekræftes) fremstille et grammatisk Vidnesbyrd, som vel vil kunne tilintetgjøre den hele Vantro. Og dette er — for ikke engang at gjentage Diogenes's ovennævnte Ordspil om Badethyen — af Dramatikeren Kallias, som endog var ældre end Strattis, og hvem baade Euripides og Sophokles havde efterlignet. Denne Digter havde, efter Athenæus's Beretning (Deipnos. X, 79) skrevet et Drama betitlet Γραμματικὴ Θεωρία, i hvis Prologus først angives de særskilte Elementarlyd, ligesom hos Sext. Empir. men iblandt hvilke istedetfor e nævnes ei og istedetfor o nævnes ou , hvilke to Diphthongtegn Athenæus og et andet Sted**) bemærker, at være brugte i den ældste Skrift baade naar Vocalen udtaltes i sin egen Betydning og naar det var Diphthong (o : baade som e og som Mellemlyden af e og i); ligesom og Eustathius i Indholdet af Iliaden O siger: ὅτι δὲ τὸ O σοικεῖτον OY ἐγράφετο, κατὰ καὶ τὸ $E EI$, δηλοῦσιν

*) Saaledes skrive og Dorer og Eoler Dat. sing. f. Ex. Ὀμήρω, σόφω, uden i , jvf. Grammatikeren i Bekkeri Anecd. 3 p. 1187, og Sext. Emp. adv. Gramm. c. 9, som siger, at der kan quæstioneres, om man til Dativet skal sœie i , hvilket der jo, hvis det hœrtes, intet S. orgsmaal kunde være om.

**) Deipnos. XI, 30, p. 467 i Casaub. udg. jvf. Schweighäuser's Commentar til Athenæus Vol. 5, p. 566 samt Boekh. Staatshaushalt. der Athener, 2ter B. S. 395.

οὐ παλαιῶν. Heraf indlyser altsaa, at *ei* ligesaavelsom *ou* allerede den Tid, i den meest uddannede attiske Udtale, før Sophocles og Euripides, har været en blot enkelt Vocallyd eller et Element, *σοιχεῖτον*, som Grammatikerne kalde det. Det samme sees endvidere af den i det paafølgende Chor og Antistrophe forekommende Stavning, hvor Forf. lader *β-ει* siges *βε*, *γ-ει* *γε* (ventelig med en Lyd nær mod *i*); og ligeledes af den efter Choret følgende Vocalrække *α, ει, η, ι, ου, υ, ω*, hvor ikke allene intet andet *ε* og *ο* forekommer end *ει* og *ου*, men Forf. endydermere bemærker, *deels*, at Vocallydene *ει, ου, υ* og *ω* allene benævnes med de Lyd, de have altsaa *ει* som *ε* eller *i*; derimod de tre andre *α, η, ι*, kaldes, ikke med deres blotte Lyd, men *ἄλφα, ἦτα, ἰῶτα*, hvoraf sees, at Tillæggene *μικρον, μέγα, ψιλον* (til *ο* og *ε*) ere senere grammatiske Benævnelser; og *deels*, at disse Vocaler vel ere syv særskilte, dog ikke i Lyden, men allene i Quantiteten (*ἐν μέτροις μόνον*), at det altsaa fornemmelig kun er i sidste Henseende, at der distingveres imellem *ε* (*ει*) *ι, η*, og imellem *ο* (*ου*), *υ, ω*. At ogsaa Skrivemaaden i ældre Inscriptioner stemmer hermed, skulle vi nedenfor nærmere see. Her kunne vi altsaa slutte dette, at *ει* og *ου* ere simple Vocallyd eller Elementer, det sidste upaatvilelig udtalt *u*, hvilken Lyd og ofte er bleven udtrykt ved det ligegjældende *ο*; men det første, som her anføres ligegjældende med *ε*, sandsynligviis ved en høi, mod *γ* grændsende *E*-Lyd, ganske eller næsten ligelydende med *η*, men i Quantitet aniceps, og siden, da man derfra distingverede *ε* (deraf kaldet *ε ψιλον*), brugt som langt, liig *η*, og i Lyden, ligesom dette, næsten *γ*. Thi hvorledes skulle vi ellers forklare os, at Romerne allerede et Par hundrede Aar før Chr. tilkjendegave baade *ει* og *η* som oftest ved *i*, ligesom Grækerne siden den Tid bestandig. Vel forekommer i Kallias's Bogstavrække hverken *αι* eller *οι*. Men da de allevegne sættes i Klasse med *ει* og *ου*, da de kaldes Diphthonger ligesom disse (hvilket Navn jo ikke ved de to kan have een Betydning og ved de to andre en anden); da Sext. Empiricus's Raisonnement gjælder om dem ligesaa vel som om disse, da Lydsliigheder og Ordspil hos Classikerne ligesaa vel passer paa dem som paa disse, da Latinerne ligesaa vel angive dem ved enkelt Vocallyd som disse, og endelig baade de senere Grammatikers og Nygrækeres Udtale stemmer hermed saavel i Henseende til hine som til disse: saa vides der intet, hvorfor man, da isvrigt de samme Grunde og de samme Vidnesbyrd for dem indtræde, ikke ligesaa vel skulde ansee *αι* og *οι* for Betegnelser af Elementlydene *α* og *υ* (*i*), som *ει* og *ου* for Elementlydene *ι* og *υ*. Eller hvis man ikke vil tilstaae det, da bliver det nødvendigt, at bevise, hvorfra denne Undtagelse med de to Diphthonger *αι* og *οι* hidrører, at de imod Analogien af de øvrige ligesaa kaldede, skulde i det Tidrum fra Kallias til Sextus

Emp. eller vel endog kun til Kallimachos og Polyb (hvor *ai* er *æ* og *oi* oc d. e. i eller *y*) have deelt sig i to særskilte Vocallyd (som vort *ai* og *øi*), og fra den Tid først være gaaet over til Enkeltlyden *æ* og *y*. (Jvf. de ovenansførte Besvarelser af Erasmiæernes Grunde, No. 8).

4. Hvor tydeligt et Vidnesbyrd dernæst de latinske Grammatikere give, er viist i mit Program om de græske Diphthonger S. 7—9, samt her ovenfor S. 1, No. 6; hvortil jeg altsaa, for her at spare Rummet, vil henvise Læseren.

5. Ogsaa Bogstavordenen hos de gamle Lexikografer, Hesychius, Photius og Svidas viser, at den reuchliniske Udtale var deres, hos hvilke *ai* ofte forekommer iflæng med *ε*, ligeledes *η* og *ει* med *ι*, og *oi* ofte med *υ*. Og ligeledes begynde Herodians *Επιμείριστοι* med *β*, da Forf. selv bemærker at han vil gjemme *α* eller Diphthongen *αι* til *ε*. Derimod finder man aldrig *η* forvirret med *ε* eller *α*, eller andet Sligt, som kunde bevise nogen Erasmiæisme.

6. Græske Egennavnes Orthographe i Latinen og især Latinskes i Græskten, da disse ikke, som man maaskee vilde paastaae om andre overførte Udtryk, kunne antages at være omformede efter hvert Sprogs Natur; især da de nu ansførte og endnu flere Bevise ganske stemme for den samme Udtale. Saaledes gives nemlig det græske *αι* i Latinen sædvanlig ved *æ*, enkelte Gange ved *ai*, hvor egentlig Diæresis finder Sted; *ει* ved *i*, sjældnere *e*; *η* ved langt *e* eller *i*; og *oi* ved *oe* (hvorom see ovenfor No. 2). Omvendt udtrykkes det latinske *ae* i Græskten altid ved *αι* eller (sjældnere) *ε*, *i* og langt *e* ved *ε*, *ει* eller *η*, langt *u* ved *ου*, kort *u* ved *ο* eller *υ*, *v* ved *β*, *υ* eller *ου*, men *ai* ved *αι*, og *ei* ved *η*. Til Exempel af græske i Latinen skrevne Ord kunde man anføre: *Νελευς* og *Νήλευς* Nileus, *Πειραιεύς* Piræus, *Ἀχαιῖα* Achaia, *Ἀχαιοὶ* Achæi, *Δαρείος* Darius, *Μήδεια* Medea, *Πεισιστράτος* Pisistratus, *Κροῖσος* Croesus, og saaledes hundrede andre noksom bekjendte; for ikke at tale om saadanne græske Ord som *λήρροι*, *Σικηνος* og *ψῆττα*, hvilke Plautus og Plinius udtrykke ved *liroe*, *Sicinus* og *Psitta*, *ἄιθηρ* æther o. fl. Af latinske Navne, som ere skrevne med græske Bogstaver, frembyde de romerske Skrivtere Plutarch, Dio Cassius, Appian, samt Josephus, Evangelisterne, og, for at gaae længere tilbage i Tiden, Strabo og Dionysius fra Halicarnas, som levede ved Christi Tid (og af hvilken sidste Modparten endog sædvanlig tager det ovenfor under No. 9 ansførte Beviis), ja Polyb, en Græker, som levede 150 Aar før Chr., altsaa idetmindste i den græske Literaturs Sølvalder, saa idelige Exempler, at der ingen Tvivl kan være om deres Udtale. Disse skrive saaledes *Æneas Aivelas*, *Cæsar Καῖσαρ*, *Papirius Παπείριος*, *Ligeris*

eller Liger Λείγην, Piso Πείσων, men Titus med fort i Τίτος, Baetica Βαιτική, Ægypti (Ægyptiani) Αἴγυπιοι, Cloelia Κλοιλία, Maeri Campi Μακροὶ Κάμποι, Scipio Σικηπίων og Σικηπίων, Pompilius Πομπήλιος, Numitor Νεμμήτωρ, Porsena Πορσήνας og Πορσίνας, Prænestini Πρενεστίνοι, Carinas Καρρήνας, Quirinius Κυρήνιος, Tarquinius Ταρκύνιος, Publius Πόπλιος, Romulus Ρώμυλος, Quintius Κοϊντίος, Silvius eller Sylvius Σίλυιος, Aventinus Αβεντίνος og Αβεντήνος, Lavinia (eller Lavina forfortet Lavna,) Λαυνα, Varro Βάρρων, Severus Σέβηρος, Cajus Γαῖος, Pompejus Πομπήϊος, Tarpejus Ταρπήϊος og saar ledes bestandig; ogsaa i andre Ord, saasom prætor hos Plutarch skrevet πραιτωρ, valere hos Sostimus βαλῆρε, Idus hos Varro Εἰδες, caecus i Etym. M. κέκος, som og paa Mynter Pius ΠΕΙΟΣ, Antoninus ANTONΕΙΝΟΣ, ΠΟΠΠΕΑ Poppæa, for ikke at tale om andre latinske Ord, som kjendeligen ere dannede af Græske, og hvis Skrivemaade da let kunde, ifald vi vilde indlade os i Slutninger, røbe, at selv i Latinen har B ofte lydet som V, (thi at *ai* i Latinen bliver til *ae*, *ei* til *e* eller *i*, *oi* til *oe*, er for bekjendt, til at der herpaa behøvede at anføres Exempler): saasom vado af βάω, βαδω, βαδίζω, vita af βίος, volo (ventelig udtalt vulo) af βέλω, βούλομαι, vicus af οἶκος og vinum af οἶνος (altsaa ei udtalt oi *), og mange Steder, hvor Læsemaaden vasker imellem b og v, saasom Danuvius og Danubius, gr. Δανῆβιος, Hor. Od. 4, 15, 21, og af hvilke det første findes paa Monumenter, see sammesteds Fea. Baria og Varia, ep. 1, 7, Batillum og Vatillum Sat. 1, 5. Ja maaskee endog derfor bellum af det gamle duellum, naar d:Lyden faldt bort, og ligeledes hini, bis af duini, duiis, gr. δῆς **). Men, som sagt, dette maae kun staae til Overflod, da det maaskee kan siges at være blot etymologisk Formodning, endskjønt en saare sandsynlig, og i alt Fald en Bestyrkelse mere paa det, vi have anført om Nomina propria. Thi kun af disse har jeg villet hente mit Argument; og vil man da og troe at kunne gjendrive dette ved at antage en Omformning, som Navnene eller de af det ene Sprog anførte Ord havde faaet i det andet, da mangler dette ikke allene al Sandsynlighed, men maatte endog synes forunderligt, at dette kan være

*) Jvf. Dawes miscell. critica p. 422, i Harles's Udg. Pag. 436 ovenst; skjønt det ikke er fornødent med ham her at antage Digamma, efterdi o eller ou selv er et u eller v. In jenem οἶκος (siger Bökch. Staatsk. der Athener 2 Pag. 393) isf da o an die Stelle des Digamma getreten: Εἶκος, οἶκος (udtalt vicus).

**) Maaskee lader sig deraf og den Variant forklare af Euro og Hebro i Hor. Od. I, 25, 20, og især af Hebrum og Eurum i Virg. Æn. I. 321. da Adspirationen kun svagt eller slet ikke høretes, og b i Udtalen kom u saa nær, altsaa begge udtastes omtrent E-vro.

sket saa consequent allevegne, naar ikke Bogstaverne i det ene Sprog havde samme Betydning, som de, hvorved de i det andet ere angivne. Sa besynderligt vilde det og være, om Grækerne, hvis de i deres *ai* og *ei* havde havt et sædvanligt Tegn for Romernes *ai* og *ei*, da ikke vilde have brugt det for samme, men, hvergang dette forekom, altid udtrykte det ved *ai* og *hi* *). Og kommer nu dertil de øvrige af Græskens selv tagne Grunde, da vinder Beviset al den Kraft det behøver.

7. Inscriptioner fra Oldtiden: i hvilke de Vocaler eller Bogstaver, som efter den reuschlinffe og nygræffe Udtale have eens Lyd, ofte findes forvekslede eller satte istedetfor hinanden, hvilket altsaa viser, at de maa have lydet omtrent eens; aldrig derimod nogen Ombytning skeer, som kunde lade en erasmiansk Pronunciation formode. Saaledes findes ikke sjælden E for AI s. Gr. Αθηνές for Αθηναίς Gruter. Inscr. p. XXI. 1. πίζειν for παίζειν o. fl. ligesom i Codices ofte er Tilfældet, og paa Mynter, saasom Ρωμέων for Ρωμαίων, skjøndt dette hos de Ældre er sjældnere, ventelig fordi *e* mere var Tegn for den høiere mod *z* grændsende *z* Lyd, man altsaa for *æ* ikke havde andet Tegn end *ai*. Langt hyppigere er derimod EI for I eller I for EI, hvorpaa jeg, for ikke at distrahere Læseren imellem flere Samlinger, allene af de udkomne fire Hefter af Osanni Sylloge inscriptionum antiqvarum vil anføre *ετείμησεν* (Fasc. I. p. 36), Αφροδείτη, Τειμόθεος, Βειδουίς (III. p. 146, 152, 156), *ελευσεινο* og i samme Indskrift *ελευσιναδε* med simpelt *i* (Fasc. II. p. 91), ligesom og *Μειλήσιος, χείλια, Αρτεμείσιον* o. fl. eller omvendt *i* for *ei* i *κίμενας, άπέχι, πλίονα* (Fasc. IV. p. 180, 193), hvilken saa hyppige Forverling af Tegnene *i* og *ei* saare naturligen reiser sig af, at de havde samme Betydning **), hvilket og Gellius bevidner, som (Noct. att. 19, 14) efter Nigidius bebrejder Grækerne, at de uden al Nødvendighed (*nulla re subacti*), og ikke af Mangel, da de havde det eensbetydende *i*, brugte derfor et *ei*. Ligeledes findes H for I og EI i *χάρην* for *χαριν* og *Αρήου* for *Αρείου* i Gruteri Inscr. p. 1036, 10, og 105, 10 og omvendt EI for H i *επιείρανε* Salsmasii inscr. vet. p. 16 *δεινάρια, Ασκληπιώδης, σωτείρι* hos Gruterus

*) Af samme Art, som *hi*, er *ai* foran *z*, d. e. *α·i*. S. Gr. Homers *Αχαΐαδες, Αχαΐδα*, hvilket Osann nylig (Syll. inscr. græc. Fasc. III. p. 110–111) har beviist at være rigtig Skrivemaade i Adjectiva paa *ικος*, s. Gr. *αλκαϊκόν, τροχαϊκόν*, ligesom *vi* og *si*ge afwiss, trochæiss, ikke *ai*ss.

***) Det samme bemærker og Bøckh Staatshaush. der Athener, 2ter Band Seite 395; og Osann Syll. inscr. antiq. Fasc. IV. Pag. 188 Anm. 48 føier dertil Rosinus ad Epicuri de natura fragmenta Herculaniensia column. VI. p. 66 ed. Orell.

p. 125, 105, 40, og i den ovennævnte orhomeniske Inscription (Osann Fasc. IV og Böckh Staatsh. der Athener XX. Tab. IX.) *μείνος*, *πλειθος*, *μει* for *μηνος*, *πληθος*, *μη* o. fl. hvormed Böckh *) af andre Inscriptioner sammenligner *ανειδεισαν*, *χοραγεισαντες*, *Ειρωδης* for *Ηρωδης*, *ποιετας*, *αυλειτας* o. fl. hvilket sidste imidlertid vel ikke ene vilde være Beviis, saasom det kunde siges at være boeotisk Dialekt, dersom det ikke af saa mange andre Beviser lod sig godtgjøre, at *ei* var udtalt som Vocalen *I* eller næsten *I*, men af intet, at det skulde have lydet *ei*. Og dette bliver saa meget mere klart, som den samme Eustathius, der, som vi ovenfor No. 1 have seet, bemærkede at *η* og *ει* lod eensdan, selv til Odysf. C. 1142 siger *δι' εθους βοιωτοις μηδεποτε τῷ Η χρησθαι ἐπι τῆς οικείας δυνάμεως, ἀλλ' ἕκαστοτε εἰς ΕΙ δίφθογγον ματατιθέναι*, hvor altsaa denne *οικεία δύναμις* maa gjælde om den orthografiske Brug, ikke om nogen egen Lydsforskjel, der i det mindste *ei* kan have været betydelig eller af ham antoges; hvilket og den Grammatiker gjør sandsynligt, som **) bemærker, at Boeoterne kun forandre *η* til *ει*, hvor det ikke hos Dorerne' gaar over til *α*, formodentlig hvor det har havt den finere eller *I*: Lyden. Ja endog for *Υ* findes *Η* i *μηρουήμυς* for *μυριωνύμυς*, *Σημβίς* for *συμβίς*, *Δηγατέρα* for *Δυγ*. ***). Fremdeles ombyttes *ΟΙ* og *Υ* ogsaa paa Indskrifterne med hinanden. Saaledes finde vi i Inscr. Herod. Att. ΠΣΟΙΚΗΕ for *ψυχή*, og Böckh bemærker (l. c. Pag. 393) i den forud af ham (C. 359) efter Meletios og Lord Byron anførte agonistiske Indskrift Skrivemaaderne *ραψαFυδός*, *αύλαFυδός*, *κιδαραFυδός*, *τραγαFυδός*, *κωμαFυδός*, alle af *αFυδός* for *αοιδός*, ligesom og *ἵπποις*, *προβάτοις*, *τοὶ (οἱ)* o. s. fl. paa den omtalte orhomeniske Indskrift betegnes *ἵππυς*, *προβάτυς*, *τὺ* o. s. fl., for hvilket der heller neppe ligger nogen Dialektforandring i Udtalen til Grund, men meget mere deraf bestyrkes den Eensbetydning, der af de øvrige anførte Grunde sees at finde Sted i Tegnene *οι* og *υ* (*ui* og *y*). Fremdeles give Indskrifterne os ogsaa simpelt *ι* istedetfor *υι*, i *γεγονίας*, Osann Fasc. IV. p. 176, og *υ* for *ι* i *ὀψυγένοισι* for *ὀψιγ*. Salmas. inscr. vet. p. 73. Endnu tydeligere og oftere bekræftes det af Indskrifterne, at det underkrevne Gota i Lyden aldeles bortfalder, og at *υ* foran *Λαβ*: og *Γανε* bogstaver udtales som *m* og *ng*, saaledes som det endnu er brugeligt i Nygrækernes Udtale, og altsaa ligesom *ει* giver en grundet Formodning mere om, at de andre Egenheder i samme ogsaa maae hidskrives sig fra Oldtiden. Saaledes findes, uden *ι*, *ἐμ Ποιδαία*, *τῇ πατριδι*, *τῷ χρόνω*, hos Osann I. Pag. 20 og 36, IV. 192,

*) Paa anførte Sted C. 394.

**) Bekkeri Anecdota Tom. 3 p. 1366 h.

***) *I* Inscriptioner anførte af Letronne Recherches pour servir a l'hist. de l'Egypte, a Paris 1823 p. 482, og Poucqueville Voyage en Grèce, T. IV. p. 177.

ἐαυτῷ hos Spon Pag. 421, hvorved bestyrkes det ovenfor i No. 3 af Strabo Anførte; og ligeledes hvad *v* angaaer, τὸν πόλεμον, τὸν φόρον, μέμψυχάς, μέμποις, ἐάμπερ γηραιῶν βιοτᾶς, τὴν βουλήν καὶ, αὐτόν κ. og utallige saadanne; see Osann I. Pag. 14, 15, IV. 165 og Marm. Oxon. XL. l. 10 II. l. 26 o. fl. Hvoraf da ogsaa kan sluttes til Udtalen af de andre omtvistede Consonanter, f. Ex. af *τ* efter *ν*, hvortil endog sees Spor i DIA PANDON for διὰ πάντων, i en ældgammel romersk Indskrift, f. Jos. Scaliger in Chron. Euseb. Pag. 118; eller af *β* som *v*, saasom εὐδομήκοντα for ἐβδ. paa en corcyraisk Indskrift hos Montfaucon; thi at Pronunciationen af *γ* og *δ* ei findes angivet ved andet Tegn, kommer naturligviis deraf, at dette ikke havde, og altsaa ingen Forverling kunde see. Dette er omtrent, hvad vi kunne lære af Indskrifterne. Vi anføre dernæst

8. Quantiteten af Diphthongerne *αι* og *οι*, som, hvis de vare sammensatte af to særskilt lydende Vocaler, saaledes som vores *αι* og *οι*, jo maatte, i det de havde to Moraer, altid være lange; da de derimod i Græssen ofte bruges korte, hvilket sees baade af Accentuationen, f. Ex. μουσαι, δῆμοι, λαοι, οὔροι, τύπεται, τίομαι, γενόμενοι, som ei kunde have Circumflex paa penultima eller Acut paa Antepenultima, naar Endelserne *αι* og *οι* ei vare korte; og af Apostropher, som finder Sted hos Digterne, f. Ex. βέλομ' ἐγὼ, ἀρχόμεν' ὄς, eller Sammentrækningen i 2den Pers. Pass. f. Ex. τύπη for τύπεται, hvor *ε*-Lyden ei kunde supprimere et bredt lydende *αι*; og endelig af Digternes Metrum, f. Ex. ἄνδρα μοι ἔννεπε κ. τ. λ. eller naar hos Epiker og Dramatiker *αι* og *οι* selv i Midten af et Ord bruges kort, saasom οἶος, ποῖῶ, δίκαιος, δειλαῖος, γηραῖος o. d. Thi var *αι* og *οι* intet Element eller Enkeltlyd, kunde det ei være kort; og var det derimod Element, kan det ei være udtalt *αι* og *οι*, men kun med een Lyd, som efter det, andre Exempler og Grunde vise, da maa for *αι* være *æ*, for *οι* *y* eller *i*.

9. Accentuationen. Ogsaa dennes Undertrykkelse eller Tilfidesættelse for Quantiteten, henhører til de væsentligste Fordærvelser af den græske Udtale, hvormed man i de senere Tider har fuldendt det erasmiske System *), og hvormed man ligesaa høilig, som med den brede Udtale af *η* og Diphthongerne, eller for haarde af Consonanterne, saarer en Nygræfers Ører. Jeg vil herom lade Gøttling tale, i hvis Fortale til hans Accentlære **)

*) Dog fra denne Wildfarelse, som den lærde Isaac Vossius angav Tønen til, synes man ved de nyeste Grammatikers rigtigere Anskuelse nu at være kommen tilbage. Ogsaa er det een af de Punkter, hvori min nyeste græske Sproglære har faaet en betydelig Forbedring; men dette har Acc. ligesom saa meget Andet, i sin Tøve for at finde Feil og nedlægge denne Udgaave under den forrige, ikke kunnet see.

***) Die Lehre von Accent der griechischen Sprache von C. W. Gøttling. Rudolfsk 1820.

det om sammens Nødvendighed hedder: "Måttet end Accentens Vigtighed i det græske Sprog forlængst allerede er af vore fortreffeligste Oldtidsgranskere i Almindelighed bevist, saa har dog i mange Skoler den forkastelige Skik, at udtale de græske Ord blot efter Quantiteten, fordetmeste foranlediget, at Læren om Accenten betragtedes som tjenende Grammatiken, da den dog burde gaae forud for al Grammatik. Et tydeligt Beviis paa, at vi endelig reent have dræbt det gamle Sprog og forstenet det til Marmor. Accenten er det eneste *), der kan vedligeholde os det gamle græske Sprog ved Overgangen til det nygræske næsten levende; og ikke med Uret maa den rytmiske Pathos, med hvilken vi læse gammelgræsk Prosa, foreskomme Nygrækerne, hos hvilke den gamle Tone lever fort, latterlig. Der har dog ingeninde og ingensteds været et Grundprog, saa mange; og fremmedartet det end i sit eget Land har formet sig, som saa ganske havde tabt sin eiendommelige Betydning, at det ikke var mere at kjende: hvorfor skal da en blot grammatisk Mågelighed have saa megen Magt, at den skulde fortrænge den gamle ærværdige Tone, at vi først sildigere ved en Tilbagetanken ere i Stand til at bemægtige os samme?" Kunde vi ikke sige ganske det samme om den ved de erasmiske Skrifter fortrængte gamle Udtale? Men, for nu kun at blive ved Accentuationen, da har Buttman i sin større græske Grammatik (S. 48) af tvende Steder hos Plato og Aristoteles noksom bevist, at samme Betonning er saa gammel som Sproget selv, og altsaa ikke først er opstaaet, da Alexandrinerne begyndte at betegne dem, samt at den i Bøgerne gangbare Accentuation fornemmelig betegner den Betonning, der herskede i den blomstrende attiske Periode; og Meidlinger i sit ovenførte Skrift om den erasmiske Udtale viser fortreffelig Accentuationens Forhold til Quantiteten og anfører afgjørende Grunde for, at den første har været herskende Princip i det almindelige Livs profaiske Sprog, den sidste derimod i de poetiske Producter, for at de derved kunde knyttes til Musikken. Naar altsaa nu Nygrækerne, ikke blot de dannede, men selv de udannede, som altsaa ei følge Accenttegn men Sprogbrug, usforvlyket have i deres Tale vedligeholdt den samme Betonning, som deres Forfædre for 2—3000 Aar siden brugte, og saaledes endnu besidde det gamle græske Sprogs Udtale i en af sine væsentligste Dele? Hvi skulde de da mindre have beholdt Bogstavudtalen? Hvi mere kunne beholde det Vanskeligere og som var lettere at forandre, end det Lettere, hvortil de dog ligeledes fra Barndommens første Løben bleve vant, og til hvis Forandring Historien ikke kan fremvise en eneste Grund eller Anledning? Og nu endelig

*) Vel ikke det eneste, da Bogstavudtalen og har sin gode Deel deri.

10. Den overordentlige Blodhed og Ynde, som den nygræske Udtale efter Reisebeskrivernes Dom, hvori Alle, som med noget dannet Øre og uden Fordom høre den, maae være enige, besidder, hvor ganske anderledes svarer den ikke til det, de Gamle angive som den græske Tales væsentlige Fortrin, end den Haardhed, Tykthed og Vredhed, vi efter Erasmus's Idcer give samme? Sæt endog, at vi ingen andre Beviser havde enten for eller imod, men allene hos Quinctilian eller Andre læste om en udmærket *gracilitas* og *subtilitas* som den græske Udtales Særkjender, og derefter da vilde domme, hvilken Udtale der var den rette, som vi nu høre af en nygræsk eller den der skabes af en dansk (tydsk eller hollandsk) Pronunciator, vilde ikke dette allene gjøre Udslaget for den første? eller vil vel Nogen, som blot kan høre (thi vi ville her ikke engang tale om, hvad vi finde fjønt eller ikke) kunne paastaae, at ai, oi, ei, ere gracilere og finere Lyd end i og æ, eller Hæræ, Ατῆναι end Τρι, Αθηῶν o. s. f. See herom fremdeles mit Program om Eta Pag. 14-16 hvortil vi da kunne søie et Par berømte og smagfulde Reisebeskriverses Vidnesbyrd, s. Ex. Guys, som i Slutningen af sin literariske Reise til Grækenland saaledes tiltaler sine Børn (af Mangel paa den franske Original tillader jeg mig at anføre Stedet af den tydske Oversættelse, Leipzig 1772, 2det Bind, S. 355): "Lernet das Griechische in Paris, aber von den Griechen selbst lernet es aussprechen. Ich begreife nicht, warum ihre Aussprache, die unendlich weit sanfter ist, als die unfrige, und die durch eine ununterbrochene Ueberlieferung auf sie *), wie so viel andere Gebräuche, gekommen ist, uns nicht zur Regel gedienet, und den Fätkereien nicht ein Ende gemacht hat, die hierüber unter den Hellenisten entstanden. Ich will nicht, daß Ihr dem Volke und den griechischen Insulanern nach aussprechen sollet; dieß würde eben so viel seyn, als wenn ich Euch sagte, das gemeine Griechische wäre die griechische Sprache, die Ihr lernen müßtet. Aber zieht hierinnen die geschicktesten Männer den Nation zu Rathe, diejenigen, die eine gute Erziehung gehabt haben, und sich eben so durch ihre Sprache, wie durch ihre Geburt, unterscheiden **); gehet hauptsächlich in ihre Kirchen; höret, wie die jungen Leute die griechischen Sprüche aus der Bibel hersagen und aussprechen. Ihr werdet gestehen müssen, daß in diesen Büchern, wie in ihren Tempeln, sich die Reinigkeit der alten Aussprache erhalten." Efter derpaa at have beskrevet Brugten i deres Gudstjeneste, hvor blandt andet to Børn vovelvis med høi Stemme recitere Versene, tilføier han:

*) Besynderligt og, at Grækerne set ikke nu skulde kjende til den Lyd, man vil give deres Bogstaver, men udtrykke vort *d* med *z* vort *ei* med *η* o. s. f.

***) Jvf. Gibbou History of Decl. and Fall, &c., Vol. XI, p. 347 sq. Udg. Vasil 1789.

”man sprigt ohne Schwulst, ohne die Sylben zu zerschneiden oder zu verschlucken, alles rein aus; und daher kommt es gewiß, daß diese genaue und wahre Aussprache sich erhält und sich dem Gedächtnisse der Zuhörer eindrückt. Daher kommt es, daß auch der unwissende Grieche, der nicht lesen kann, weil er alles gut höret, dahin kommt, alles, was er aus der heil. Schrift behalten kann, getreu zu wiederholen und gut auszusprechen. Der stärkste Beweis für die Aussprache der neuern Griechen ist, daß alle Kirchen, in Asien, Europa und Griechenland, hierinnen eben so wenig, als in den Gebräuchen und Ceremonien von einander abgehen. Die Perser, die Römer, die Türken haben zwar die Griechen überwältigen können, ihnen ihre Länder wegnehmen, ihnen Freiheit und Herrschaft rauben, ihre Denkmäler zerstören, und sich ihrer vornehmsten Tempel bemächtigen können; aber sie haben sie nicht zwingen können, ihre Sprache und Religion zu verändern. In der Freystatt dieser Religion und des alten Gottesdienstes, hat sich die griechische Sprache, mit ihrer alten Aussprache, als ein geheiligtes Unterpfand erhalten. Wir lernen die Sprache bloß aus den Werken der Alten, die bis auf uns gekommen sind. Also haben wir ihre Aussprache leicht fehlerhaft machen und verändern können; anstatt daß die Griechen die Sprache des Demosthenes und Plato, mit der Art sie auszusprechen, erblich vom Vater auf den Sohn erhalten haben *). Es ist also nicht zweifelhaft, daß die Griechen das ἴτα und ἰάτα, das ei, oi, u, wie das ita oder i der Latiner aussprechen; daß weil ζῆ vivat, und ζῆτ vivit, beides wie ζῆ ausgesprochen, und also die Verschiedenheit der in einerlei Ton ausgesprochenen Worte bloß durch die verschiedene Art, sie zu schreiben und zu accentuiren, ausgedrückt wird, auch wir sie, wie sie aussprechen müssen u. s. w. Og hermed kan man forene følgende Sted af den senere reisende Pouquevilles første Reisebeskrivelse, Paris 1805, hvor det Tom. I. p. 339 hedder: ”Je rendrai d'abord hommage aux charmes & a la douceur de leur langue, qui, quoique dégénérée, jouit d'une prononciation sonore & mesurée. L'idiome des modernes possède peut-être encore toute la mélodie des antiques beautés. Vainement les scholastiques, par de savantes dissertations, voudraient faire prévaloir les hiatus & le croassemens d'une prononciation dure & barbare; tout homme sans prévention, tout homme né avec une oreille musicale

*) Men det vil den danske Recensent i Litteratur-Tidende l. c. vide bedre; han veed, at kun Nobeludtalen er nedarvet, og at den ægte Udtale forsvandt med den ægte gamle Kultur, ja at den allerede var forsvunden i Callimachi Tid! Kun Skade, at Beviisligheden mangler, og man her maa spørge, af hvem da de Dannedes Børn have lært tale?

s'éloignera d'eux, *pour entendre lire par un Grec, notre contemporain*, les harangues de Démosthènes, les douces modulations d'Anacréon, ou les tableaux brillants du chantre d'Ilion. C'est en associant cette prononciation au rythme heureux du grec ancien, qu'on peut concevoir, comment on touchait un auditoire, comment un orateur enchaînait par la simple lecture de ses productions un peuple entier, qui l'écoutait. L'opinion des doctes academiciens (Erasmus v. d.) peut être favorable au mode d'enseignement, mais elle ne sera jamais accueillie pour eux, qui connaissent le grec moderne & les charmes de son accent. Og den Wei skulde vi ikke gaac for ret at nyde det græske Sprog's Ynde, naar vi læse det's Skribenter, eller paa deres Autoritet, som aldrig have hørt denne Udtale, opofre den for de Hiatus og brede Lyd, som de efter nogle aprioriske Grunde paaftaae at være de ægte?

§. 3.

Da vi nu saaledes have seet, hvorledes paa den ene Side ingen af de saa villig optagne erasmiske Grunde virkelig afbeviser den Udtales Rigtighed, der indtil hans Tid var Brug hos alle Græsktalende og endnu usforandret hersker hos Nationen selv; og paa den anden endog mange positive Grunde kunne godtgjøre, at det i det Væsentlige er den samme Udtale, som har været egen for Sproget i al den Tid, vi derom kunne hos Skribenterne finde noget Vidnesbyrd: saa turde dette maaskee allerede være tilstrækkeligt, for at overbevise Læseren om, hvilken Autoritet vi rettest følge, den ældgamle Brugs, eller de nyere efter ethvert Sprog's Bogstavudtale og Stavemaade indrettede Projekters? Men for at imidlertid Ingen skal forledes til at forkaste Sagen, fordi muligens en eller anden Modstander paa den oftmeldte Recensents Wiis vil henstykke sin Paaastand under Tider, fra hvilke man intet historisk Beviis kan opvise, eller under den Formodning, at Udtalen paa forskjellige Steder har været forskjellig, maae vi endnu anvende nogle Blade paa ogsaa at affkjære disse Udflugter og at ordne vore Beviser i den Række, at de kunne give hinanden den fulde historiske Wisshed. Vel kunde vi her strax anføre, at da den nygræske Udtales Ægthed bekræftes med en idetmindste totusindaaarig Brugs Autoritet, — hvilket jo endog Rec. selv tilstaaer, naar han (S. 255) "gjerne indrømmer, at denne Udtale allerede kan have begyndt at danne sig i Callimachus's Tid" — saa vil til dens Underkjendelse den negative Modgrund ikke forslaae, at man ikke længere kan finde sikke historiske Beviser, da det meget mere vil blive Modstanderens Sag, selv at anføre saadanne for sin Afvigelse fra Brugen, hvilket endnu ingen har gjort, med mindre man vil

antage det ene Sted i Platos Kratylus for tilstrækkeligt, at η var hos Aethenerne til den Tid udtalt noget *μεγαλοπρεπές*, hvilket dog hverken beviser andet, end at dette Bogstavs Lyd var hos dem noget længere og klarere end det simple ι , ikke heller beviser noget om Døsthongernes Lyd eller om nogen af de andre controverterede Punkter i den græske Udtale. Men selv ved denne Fordring behøve vi ei at blive staaende, da vor historiske Beviisrække nok endda skal naae ud over selv dette formeentlige platoniske Argument. Dog førend jeg kommer til Samme, bliver det nødvendigt, først at afbevise de Indrensdingers Gyldighed, der pleie at tages af det Steds, den Tids og de Personers Forskjellighed, hos hvilke vi hente vore Argumenter, hvorved vi dog slet ikke engang ville betjene os af den Bemærkning, at Formodning om en mulig Afvigelse i de Steders, Tiders og Personers Udtale, hvilke vi anføre, endnu er langt fra at være Beviis for at det var en virkelig Afvigelse, og endnu længere fra at bevise, at den erasmiske Forandring var den rette; men vi ville allene bemærke:

At a) hvad de ved Stedets Forskjellighed betingede Forskjelligheder i Udtalen eller Dialekterne angaaer, da er det ikke disse, men Græsk i Almindelighed, eller den *κοινή γλώσσα*, som fra den ældste Literaturs bedste Dage var de Dannedes Sprog, hvis Udtale vi ville bestemme. I dette kan nu vel herske specielle Dialektforskjelligheder, saafom at Jonerne bruge Lyden η , hvor det almindelige Sprog havde α , og Dorerne α , hvor det almindelige havde η , o. s. f. Men da man tillige i Skrivningen fulgte Udtalen og med den forandrede Lyd ogsaa strax forandrede Tegnet, have vi heri netop et Beviis for, at Tegnet ikke fik anden Betydning, end den, det oprindeligen havde havt; thi hvis man i hver Dialekt havde udtalt Tegnene anderledes, vilde man jo ikke have behøvet at forandre den hvergang Ordets Udtale blev forandret; og Dialektforskjelligheden hindrer os altsaa ikke i at opdage, hvad Lyd Grækerne overalt have forbundet med deres Bogstaver. Naar f. Ex. Doreren siger *τῶν Μοισῶν*, hvor den dannede Græker i Almindelighed sagde *τῶν Μωσῶν*, da maatte han jo og, for skriftlig at udtrykke denne Lydsforskjellighed, bruge et andet Tegn, og vælge det, hvormed Sproget pleiede at udtrykke disse andre Lyd; han maatte vælge ω og α i stedet for de efter den attiske Udtale brugelige σ og ω , og deraf følger altsaa, ikke at σ og ω sommetider have lydet som ω og α , eller at Tegnene overhovedet nogenstinde fik forandret Betydning, men tværtimod snarere, at denne altid blev den samme, saa at α altid tilkjendegav Alyden, η det græske ee eller i, o. s. f. Man forverxler altsaa her to Ting, som ere himmelvidt forskjellige, Ordets Udtale og Bogstavernes Betydning, og slutter da naturligtvis og, som det efter saadan en Forverxling kan ventes.

En anden Sag kan det vel være med Provincialismen, som muligen ikke ere optagne i Skriftsproget, saaledes som hos os, hvor Syden og Fyenboen kunne udtale eet og samme og censlærvne danske Ord forskjelligt; men denne Forskjellighed vedkommer ikke den dannede Udtale, som er den, vi her allene søge, ligesom det ogsaa kun er den, vi i vore danske Grammatiker befatte os med at angive. Dog lad os endog antage, at samme Betsignelse eller Bogstavtegn kan i forskjellige Provindser selv af den dannede Klasse være udtalt noget forskjelligt, saa gjør atter dette her intet til Sagen, hvor vi allene søge, hvad der er væsentligt og i Almindelighed eens i Udtalen. Erfaring lærer nemlig ved ethvert nogenlunde udbredt Sprog, at, i hvor mange Mundarter det end kan have, er der dog i dem alle noget, hvori de komme overeens og som altsaa bliver det Charakteristiske og Væsentlige for dette Sprogs Udtale og skilner det fra alle andre Sprogs. Saaledes er f. Ex. Blødheden, især af Bogstavet d i Enden af en Stavelse eller imellem to Vocaler, egen og karakteristisk for det danske Sprog, og uagtet dette d lyder anderledes i Jylland, end i Fyen, hvor det næsten slet ikke høres, lyder det dog aldrig som det tydske d. Saaledes er i det tydske Sprog ch, sch, g, det haarde d i Enden, eiendommelige Lyd, og i hvor forskjellige de end i forskjellige Egne kunne modificeres, feile vi dog ikke ved at angive den almindelige Lyd af disse Bogstaver som rigtig og ægte tydske. Paa samme Maade har nu ogsaa Græken sine væsentlige Egenheder i Udtalen af Diphthongerne, af η og υ, af β, γ, δ, ο. s. v. og kun disse, ikke de specielle Modificationer, denne væsentlige Udtale i enkelte Egne kan have havt, er det vi søge og i Skrifterne kunne finde *). Den der

*) Saaledes lader selv den almindelige Udtale af det Nygræske sig meget godt beskemme, uagtet det hos Pouqueville (l. c.) hedder: la prononciation varie cependant parmi les Grecs modernes; le climat & l'influence du ciel paraissent modifier ses diverses inflexions. J'en rapporterai seulement quelques exemples. Le Moraitte traine ses paroles, &, avec les sons de tête, il a l'accent nasal. L'Athenien s'exprime avec affectation, l'habitant d'Epire, toujours dure, porte dans ses paroles l'empreinte de ses montagnes & de son caractère. Les indigènes de Chio parlent de la poitrine & de la gorge, tandis qu'on fait à peine sonner le Γ (gamma) à Smyrne, & qu'on l'elide à Constantinople. Une femme de Morée ne fera donc pas autant de plaisir d'entendre parler, qu'une Grecque de Constantinople, qui fait doucement siffler le Θ (thita), roule à peine un Δ (delta) & compose un nouvel idiome des diminutifs, qu'elle anime de minauderies, & du roucoulement d'une tourterelle brûlante d'amour. Saaledes ligge de forskjellige Arter af Udtale hos een og samme Nation i den forskjellige Accentuation, Tone o. d., men ikke i Forandringer af Grundlyden og Sprogets væsentlige Dele, eller i nogen forskjellig Betydning af Bogstavtegnene.

imod, som sætter sig det MaaL, at finde, hvorledes Sproget løb i Athenen paa den Tid, "da Plato tænkte og Demosthenes talte", han gaaer paa den ene Side til samme Yderlighed, som paa den anden den, der mener, at "om Udtalens Rigtighed vil Striden altid blive uafgjort, fordi Stridspunctet ikke kan bestemmes"; og intet Under altsaa, om den, der lover at vise det Første, omfider maa ende med at tilstaae det Sidste. Men ingen af Delene behøve vi, naar vi blot fatte Stridspunctet rigtig, og ei forvirre Tegnenes Betydning, som i enhver Dialekt er den samme, med Ordets Udtale, som i dem kan være forskjellig. I det mindste beroer den hele Indvending blot paa en Formodning om forskjellig Udtale, som i alt Fald burde være beviist med paalidelige Exempler, før Noget deraf skulde kunne sluttes.

Hvad her nu er sagt om Stedets, gjaelder b) ogsaa om Tidens Indskydelse paa Udtalen. Thi lad end denne med Tidens Fremskridt have lidt adskillige Forandringer — Ursagen være nu i Sprogets stigende Periode, Cultur, eller i dets synkende, Skjødelsløshed — saa lærer dog Sammenligningen af det ældre med det nyere Sprog, at disse Forandringer stedse ere tilkjendegivne i Skrift ved forandrede Tegn, og at det altsaa ikke er dem, der have faaet anden Betydning, men Ordet, som de betegnede, der har skiftet Udtale. Saaledes har f. Ex. det homeriske *πόλις* og *πόλεμος* i den senere Udtale aflebet sig til *πόλις* og *πόλεμος* *), det joniske *κ* i *δέκω* faaet Abspiration i det senere *δέχομαι*, de sammenstødende og hierende Vocaleer ere sammentrufne til een Lyd, saasom *αἰδω* til *ἄδω*, og endelig ved Skjødelsløshed i det nygræske *ἦν* og *ἔδεν* forkortede til *ν* og *δεν*: men hvo vilde vel deraf kunne slutte, at *π* i en ældre Tid var udtalt som *πτ*, *χ* som *κ*, Vocalen *ε* havde lydet *æi*, eller *i* og *é* ikke være udtalte i de anførte Ord? da det tværtimod af det forandrede Tegn, som tilkjendegav en anden Lyd, sees at det er Ordet, ikke Bogstavtegnet, der har faaet denne; ligesom og at selv Sprogets Fordærvelse ikke medfører Forandring af de Tegns Betydning, hvori det fra første Begyndelse har udtrykt sine Lyd **).

*) Dog maa det i denne Anledning bemærkes, at man i at bestemme Tegnenes Betydning, ikke bør gaae videre, end til den Tid, da Sproget og Betegningsmaaden havde opnaaet sin fulde Uddannelse, ikke til deres Etymologie eller den vaare Tid, da de, saa at sige, endnu vare i deres Fødsel. Da kan det f. Ex. være muligt, skjøndt det ikke forekommer mig sandsynligt, at de have sagt *ui*, folgelig frevet *oi*, hvor de siden sagde *y* og altsaa dersom beholdt samme Tegn. Men denne Tidspunct ligger udenfor vor Undersøgelse.

***) Jeg kan ikke nægte mig at anføre en Bekræftelse paa denne min Mening af Gibbon, som i sit herlige Værk *Decline and Fall of the Rom. emp.* c. 66 Not. 107 blant

Ogsaa i alle andre Sprog, som vi kunne forskelge fra deres ældste Periode, vil det samme vise sig at være Tilfældet, f. Ex. i Frankken, hvor det gamle les mours har forandret sig til les moeurs, out til eut, boivre til boire, poor til peur o. s. v. *) eller i Lydsken, hvor Hårde er bleven til Heerde, Fahr til Gefahr, empfahn til empfangen; eller endelig i vort Moderemaal, hvor Lius og Sjunge ere gaaede over til Lys og synge, est til er, hannem til ham, Konning til Konge: men dog vil derfor vel intet fornuftigt Menneske paastaae, at de Bogstavtegn, hvormed Ordets nyere Form var skrevet, have tilkjendegivet de Lyd, som findes i den gamle. Her forfeiler man altsaa atter Stridspunktet, og det i mere end een Henseende, da man forvirrer først Betegningsmaadens Forandring med Ordudtalens Fordærvelse, og denne igjen med Sprogets Udtalelse, i hvilke Henseender der ville blive Runder at løse, og Ting at bevise, som ingen Erasmianer endnu har søgt paa; saasom først, at Sprogets Udtalelse, hvorpaa de beraabe sig, allerede skulde have fundet Sted i det andet Aarhundrede, da jo Udtalen beviislige allerede var som den endnu er; og dernæst, at fordi Forfatternes Stil til den Tid ikke mere havde den Lethed og Ynde, som de ældre, deres Udtale af Ordene da og maatte være en anden, end deres Fædres; og endelig, at Grækerne med denne fordærvede Udtale af Ordene ogsaa havde indført nye Betegningsmaader og givet de sædvanlige Bogstavtegn en ganske anden Betydning, end den, de tilforn havde. Af disse Aarsager er det altsaa klart, at vi ved vor Undersøgelse om de græske Bogstavets Betydning eller Udtale ligesaa lidet behøve at indskrænke os til nogen vis Tid, som til noget vist Sted, da de lige fra den græske Bogstavskrifts Opfindelse have været faste Tegn for den Lyd, de vare bestemte til at udtrykke, og ikke endnu ere beviiste nogenstunde eller nogetsteds at have faaet anden.

Endnu mindre rimeligt er det endelig c) at Betegningsmaaden skulde, som Rec. mener, have varieret i deres væsentlige Charakter efter de Personers Godtbefindende,

Andet siger: It is difficult to paint sounds by words; and in their reference to modern use, they can be understood *only by their respective countrymen*, og siden: yet it must always appear most inaccountable, *that so entire a change should have taken place amongst the Greek themselves in the pronunciation of their own tongue*, even in so considerable a period of time, as that, which has elapsed since the ages of its ancient purity. It is easy to conceive, how *every other depravation and barbarism* should have by degrees crept in upon the language; but *that the ancient sound of its lettres* should be altogether lost, and now unknown in Greece itself alone of all the countries, where it is recited, is not hastily to be believed.

*) See Romanzen om Rollo, udg. af Prof. Brøndsted. Kjøbenhavn. 1817.

som brugte den, da disse, om de endog vare — hvad de Grammatici, hvis Vidnesbyrd vi have anført, jo ikke vare — ulærde eller udannede Mennesker, jo ikke kunde for det, de skreve, falde paa at bruge Tegn af anden end den sædvanlige Betydning, som de kunde vente deres Læsere maatte forstaae. Vel kunde de, hvor Tegnenes Betydninger eller Lyd meget lignede hinanden, forverle dem, f. Ex. *η* og *ι*, *οι* og *υ*, men dette bliver da netop et Beviis for disse Tegns indbyrdes Liighed i Udtalen, og en Veiledning til at finde Betydningen. Thi naar man f. Ex. veed, at *η* er det lange *e*, og derpaa seer det aldrig confunderet med *αι* eller *ε*, men ofte med *ι* eller *ει*, hvad kan man da deraf slutte andet, end at den lange *ε*-lyd hos Grækerne aldrig har tonet som et lavt eller bredt *e* eller *æ*, men nærmet sig til *ι*-lyden, især da de øvrige Grunde og den endnu stedse levende Lyd saa ganske stemmer overeens dermed? Ikke at tale om, at Vidnesbyrdet her jo ikke hentes fra een Skribent eller eet Sted, men af mange, og som alle eensstemmig bevise det samme.

Efterat vi altsaa have ryddet de Tvivl af Veien, hvormed man har søgt at gjøre vor hele Undersøgelse til et unyttigt Fortagende og vække Mistanke mod alle de Vidners Gyldighed, vi kunne anføre: staaer nu kun tilbage at fremsille de af dem hentydede Beviser for den græske Talebrugs Nødtighed saaledes, at de komme til at hvile paa en historisk Grund, som ingen erasmiansk Slutning, Formodning eller Gissning saa let skal kunne omstyrte. Vi gaae til den Ende ud fra det Punct, som er uimodsigeligt og afgjort, da det endnu er forhaanden og enten af os selv kan høres eller af paalidelige Ørenvidner kan erholdes, nemlig den Udtale, der endnu hersker hele Grækenland over og hos alle i de tyrkiske Provincer sig opholdende virkelige Græker; en Udtale, der uagtet de enkelte Nuanceringer, der hos Almuen i forskjellige Egne kunne finde Sted, men hvoraf dog ikke en eneste vides at svare til nogen erasmiansk Idee, i Hovedsagen, saasom *Diphthongernes* Lyd som enkelte Vocale, *η* som *ι*, Udtalen af *tenues*, *mediæ* og *adspiratæ*, især hos den dannede Klasse, overalt er eens *). Ikke vil jeg i Henseende til samme her paaberaabe mig de Nødelighedsgrunde, som jeg i min Grammatik har anført, at det Lands Tale, hvor Sproget er gaaet fra Elægt til Elægt, og Børnene have fra Buggen

*) *See La Grèce ou la description topographique de la Livadie, de la Morée & de l'Archipel, contenant des détails curieux sur les moeurs & les usages des habitans, par G. B. Depping, Paris 1823, Vol. I., hvor det hedder, at det nuværende græske Sprog er sig i alle Stammer af Nationen, selv Arnauterne indbefattede, liigt; og at Sæfskene ere bleve det gammelgræske Sprog meest troe; samt at den meest fordærvede Udtale har det nuværende Attica; hvilket vel er det samme, som Pouqueville kalder affecteret.*

mundelig lært dets Udtale af deres Forældre, og disse igjen af deres til de fjerneste Tider *) , dog maa, — især da Folket ikke har i Masse amalgameret sig med nogen anden Nation, af hvilken det fra Barndommen kunde lære at tale anderledes, — have bevaret enten Alt eller dog det Væsentligste deraf, og saaledes ibetmindste have ganske anden Gylldighed for os, end den Udtale, en Hollænder i nyere Tider udklækker i sit Studerekammer efter den Lyd, Bogstaverne i hans Moderemaal have eller ved Sammensætning frembringe. Ligesaa lidet vil jeg, da tidnævnte Smagsdommer gjør sin subjective Følelse til Lov, og derefter forstikkrer os, at den danske Udtale af Sproget "uuaægteligen meest behager det danske Øre **) ligesom det tydske", thi Franskmænds og Engellænderes Dom vil han ikke respektere, — troe at kunne overbevise ham med de Vidnesbyrd, som nyere Rejsende, saa almindelig give os om den Velklang, Blødhed og Ynde, som det græske Sprog overalt har i Nygrækernes Mund; eller ved den Erfaring, at Vanen i kort Tid kan gjøre os Lyd behagelige, som vi jevnlig høre; ja vel ikke engang ved Jenisches Autoritet, skjøndt han dog var en Tydsker og een af de smagfuldste Sprogkjendere, vor Tid har at opvise, som i sin "Philosophisk-kritischer Vergleich von 14 europaischen Sprachen" fortæller, at man i et Selskab af dannede Personer, som slet ikke forstod Græsk (altsaa ei kunde være indtagne af nogen Fordom) havde declameret et Stykke Græsk baade efter Neuchlins og efter Erasmi Methode, og at derpaa samtlige Tilstødeværendes Bisfald aldeles havde erklæret sig for den første; hvilket samme jeg ved lignende Prøver selv har erfaret. Endnu en tredje Omstændighed kunde her bemærkes, nemlig den Forskjel, der er imellem et uddødt Sprog, som det Latinske, og et levende skjøndt forandret, som det græske. Det første tales af ingen Nation i sin eiendommelige Beskæftenhed, men lever kun i dets Døtre, som ere avlede ved Blandinger med de Nationers Sprog, som enten senere have bemægtiget sig Landet og amalgameret sig med Nationen, eller til hvilke det ved Colonier og Statsforbindelser er henbragt; f. Ex. det latinske Sprog i det italienske, franske og spanske, i hvilke Døtre vi vel kunne spore mangt et Træk af Moderen eller mangen Lyd af hendes Tale, men dog ikke høre hendes egen Røst. I Grækenland derimod er det Moderen selv, der endnu lever og taler; det Sprog, som vi have i Fortidens Skrifter er, blot med nogen Degeneration i Former og Bøininger og enkelte

*) Ex filio sic locutum esse patrem judico, sic majores. Cic. de Orat. III. 12. Jvf. Gibbon l. c. cap. 66 State of the Greek language at Constantinople.

**) Dette samme Argument kunde vi bruge for en dansk Udtale af det Franske og Engelske, isald vi deri vare Autodidakter. Men om vi da kunde forstaae eller forstaaes af dem, der tale Sproget, eller om vi kunde have nogen Sands for dets Euphenie og Skjonheder — det er et andet Spørgsmaal.

nyttiltagne Udtryk, endnu i Folkets Munde, fordi, som Historien lærer, dette endnu er den samme Nation, der, skjøndt under fremmed Nag, dog ingenstunde har ophørt at være Grækere.

Saa meget imidlertid alle disse tre Omstændigheder tale for Ægtheden af den nygræske Udtale, ville vi dog endnu ikke lægge nogen Vægt paa dem, men allene blive staaende ved det, der er, og som Tungen kan nægte os: nemlig at Sproget eksisterer og med de fra Oldtiden brugelige Tegn forbinder de ovenfor Pag. 5—6 anførte Lyd.

Fra denne Visshed ville vi nu gaae tilbage i Tiden for, saa langt det lader sig gjøre, at forfølge denne Brug. Dette kan nu vel ikke saa ganske skee ved alle Bogstaverne *) f. Ex. ved Consonanterne γ , δ , χ , og ψ , fordi der ikke gives andre Tegn, hvorved disse Bogstavers særegne Udtale kunde lade sig udtrykke. Imidlertid er jo Vocalernes og Diphthongernes Udtale Hovedsagen; hvor altsaa disse samt de øvrige Consonanter findes at være udtalte, ligesom i det Nygræske er Tilfældet, der kan man med rimelig Grund slutte, at det samme er skeet med de to til tre andre nysnævnte Consonanter; ikke heller have Erasmanernes Indvendinger nogensinde synderlig befattet sig med dem. Denne nygræske Udtale er altsaa for det første i Eet og Alt den samme, som i det 14de og 15de Aarhundrede først Chrysoloras og siden de for Tyrkerne flygtende Græker Bessarion, Gaza, Chalkokondylas o. fl. bragte med sig, som Capnio, Camerarius, og alle den Tids Lærde brugte, og hvilken det var, at Erasmus ikke saa længe derefter paatog sig at bestride; ja som endog et heelt Aarhundrede i Forveien, hvad Vocalerne angaaer, nøiagtig og fuldstændig er angivet af Man. Moschopoulos, der i sit analytiske Werk *περὶ σχεδῶν* strax i Begyndelsen opstiller følgende fire ἀκολουθίας τῶν ἀντιστοιχῶν, eller med hinanden corresponderende Elementarlyd:

Elementarlyd:	de korte:	de lange:
For O: Lyden:	ο	ὠ
- E: eller OE: Lyden:	ε	αι
- I: Lyden:	ι	η eller ει
- Y: Lyden:	υ	οι

samt derpaa hele Bogen igjennem anfører en Mængde Exempler paa denne forskjellige Skrivemaade af de samme Lyd, f. Ex. Pag. 4, at af Ord, som begynde med Lyden κ , skrives nogle med υ (saasom $\kappa\upsilon\rho\rho\rho\rho$, $\kappa\upsilon\mu\mu$), andre med $οι$ (saasom $\kappaοι\lambdaο\rho\rho$, $\kappaοι\upsilon\delta\upsilon\upsilon$), hvoraf sees, at $οι$ tilkjendegav samme Lyd som υ ; endog som Consonant u eller v, f. Ex. $\kappaοι\alpha\iota\varsigma\omega\rho$, Qvæstor (hvor altsaa $ο$ og $αι$ er α); Pag. 7, at Verbalendelsen $\iota\omega$ skrives i visse Ord $\iota\omega$, (saasom $\chi\rho\iota\omega$ \circ : $\alpha\lambda\epsilon\iota\phi\omega$), i andre $\epsilon\iota\omega$ (saasom $\chi\rho\epsilon\iota\omega$ \circ : $\mu\alpha\upsilon\tau\epsilon\upsilon\omicron\mu\upsilon$); Pag. 9: at Verbalen:

*) Thi Slutninger (som f. Ex. at Blødheden af δ viser sig ved at det bortfalder, saasom i $\delta\tilde{\alpha}\tilde{\nu}$ for $\delta\tilde{\alpha}\tilde{\delta}\tilde{\iota}\tilde{\nu}$, $\epsilon\tilde{\pi}\tilde{\epsilon}\tilde{\iota}\tilde{\eta}$ for $\epsilon\tilde{\pi}\tilde{\epsilon}\tilde{\iota}\tilde{\delta}\tilde{\eta}$ o. d.) ville vi her, hvor det kun er os om historiske Beviser at gjøre, ikke anføre. Ikke heller Dialekter, f. Ex. det æoliske og ældgamle $\sigma\iota\alpha$ for $\sigma\epsilon\alpha$, da det jo og maa skee kunde siges at være virkelig forskjellig Udtale, ikke blot forskjellig Skrivemaade.

belsen *ἔω* kun i contracte Verber skrives saaledes (f. Ex. *ἴεω*), i andre *αῖω* (f. Ex. *παλαιῖω*); o. s. fl. Det samme er Tilfældet i Basilii erotemata (see ovenfor 2det Afsnit No. 2). Vi ere saaledes altsaa allerede med fuldkommen og uimodsigelig historisk Visshed rykkede 500 Aar tilbage i Tiden, hvor vi allerede have den nuværende almindelige græske Udtale uforandret angivet af en saa yderst nøiagtig Grammatiker som Moschopulos, og see altsaa heraf: a) at det tyrkiske Herredømme, som ikkun er 400 Aar gammelt, ikke har gjort den mindste Forandring i Henseende til disse Udtalens Hovedgjenstande, (hvilket Metkerch dog saa vidt og bredt viser at maatte være en nødvendig Følge); og det endydermere i al den Tid, da dog Sproget i dets Former fornemmelig fik sin hele nuværende Omdannelse, eller det gamle dannede Sprog formedelst Mangel af Videnskabelighed forsvandt i den daglige Tale; hvilket atter b) er et uomstødeligt Beviis paa, hvad vi ovenfor have viist, at de to Ting, Sprogets og Udtalens Forandring ingenlunde ere uadskillelige eller afhængige af hverandre, men at meget mere kun et dunkelt Begreb, som ei distingerede, hvad der var ganske særskilt, har forvirret dem og bragt dem til at slutte til det ene af det andet; for ikke at tale om c) hvad der netop heraf bliver den største Sandsynlighed, at en Udtale, der under saa ugunstige Conjecturer, hvor den græske Nation har været saa aldeles undertrykt af en anderledes talende Nations despotiske Nag, som de paa alle Maader har maattet smigre og krybe for, hvor al Videnskabelighed var hængslet, Forsædrenes Skrifter neppe kjendtes af Navn, og Sproget selv havde lidt de betydeligste Forandringer, — at en Udtale, siger jeg, som under saadanne Omstændigheder har holdt sig aldeles uforandret, og endnu er ganske som Grammatikerne beskrive os den for 500 Aar siden og førend alt dette indtraf, rimeligviis ikke kan have forandret sig i de foregaaende Secler, da baade slige ufordeelslagte Indvirkninger vare svagere og Folkets Kraft til at modstaae dem større. Men denne Sandsynlighedsgrund vil jeg ikke engang bruge *), for den historiske Visshed, som vi nærmere skulle see, har sat den uden for al Tvivl. Vi gaae altsaa, uden at anføre flere Beviser af den i det 14 Aarhundrede herskende Udtale, tilbage til det 12te, hvorfra vi have Eustathius, hvis Parecheser, hvoraf vi ovenfor have anført nogle, ere et uomstødeligt Beviis paa, at Udtalen og allerede dengang var saadan; fremdeles til det 11te hvor Evidas, det 9de hvor Photius, ja endog det 3die, hvor Hesychius, ved i deres Verika iflæng at anføre lydssignende Bogstaver og forvirre dem med hinanden, saasom *αι* med *ε*, *ι* med *η* og *ει*, *οι* med *υ*, tydeligen vise, at deres Tidsalder brugte samme Udtale; og ligesledes andre Grammatiker og Scholiaster, samt de ældste Haandskrifter, vi have, og som dog

*) Men dertil kan den idetmindste være tilstrækkelig, at bevise, hvor intetssigende og ubeviislig den af Recensenten med min Mening om en fra Fædrene nedarvet Udtale Pag. 251 hentydede Bemærkning er, at Udtalen skulde forandre sig efter Tid og Omstændigheder.

naae til det 6te Aarhundrede, hvilke ofte, uden at læses efter denne Udtale, slet ikke engang kunne forstaaes; saa at de Erasmaner kun vinde lidet, som ved kritiske Tvivl ville stille sig af med et eller andet enkelt Beviis, saaledes som Theons oven anførte *ἀληθῆς περὶ τὰ* eller *παῖς ἑσα*, hvilken omtrent er fra samme Tid: Hele Bøger maatte de tilintetgjøre eller omskrive, dersom de vilde kuldkaste flige Beviser. Dog selv herved behøve vi ei at blive staaende; thi ville vi nu gaae tilbage til det 2det Aarhundrede efter Chr. — altsaa en Tid, da græsk Litteratur endnu var i Flor, da Sproget af Grammatikerne omhyggeligen dyrkedes og mange Ceeler før dets Fordærvelse indtraadte, — da møde vi atter i Midten af samme tvende Beviser for den samme Udtale, som jeg ikke veed, hvorledes Nogen vil kunne underkjende, da de maaskee ere nogle af de meest indlysende, man har eller nogenstunde kan faae: det ene af den berømte Grammatiker El. Herodianus, Apollonii Dyskoli Søn, som Ammianus Marcellinus kalder minutissimus sciscitator, og Priscian maximus auctor artis grammaticæ, om hvis *Επιμνημοί* [vi ovenfor 2det Afsn. No. 2] have sagt det Fornødne; det andet af Sextus Empiricus, af hvilken Stedet *adv. Gramm. 1, 5*, ogsaa er omhandlet ovenfor 2det Afsn. No. 3: til hvilke to Steder jeg altsaa her for Kortheds Skyld vil henvise. Og vilde nu maaskee Nogen, ligesom den oftmeldte Rec. ved Callimachus, fremkomme med en Exception mod disse, taget af deres Fødested, og indvende, at de maaskee ikke havde en reen Udtale, da mangler saadan en Formodning ikke allene alt Beviis, men han glemmer endog, at disse Alexandriniske Grammatiker vare lærde og meget dannede Mænd, fødte i græske Colonier, samt efter alt, hvad man kjender til den Alexandriniske Videnskabelighed, især nøiagtige i alle saadanne Undersøgelser; hvad de og nødvendig maatte være, naar de skreve om det græske Sprog i Almindelighed, og umuligen kunde have debiteret noget for Sprogregel, der grundede sig paa en Provincialisme, som havde flurret i dannede Grækere's Ører. Og hertil kommer endelig endnu Plutarchs Vidnesbyrd, hvorom og kan efter læses ovenanførte Sted.

Saaledes ere vi da nu naaede til 100 eller 150 Aar efter Chr., d. e. langt ind i Grækenlands classiske Tidsalder, og kunde da, om vi end ingen Beviser længere tilbage i Tiden kunde søie, med temmelig Visshed slutte, at naar Udtalen i 1700 Aar, hvor Videnskabelighed mere og mere astog og Sproget fordærvedes blandt Grækerne, ikke har forandret sig, eller Bogstavregneene have faaet nogen anden Betydning, kan den i de foregaaende 4 à 500 Aar, hvor Videnskabelighed og Sproget blomstrede hos Nationen, ikke have tabt sig. I detmindste kunne de, der paaftaae dette, ikke paa en saadan Paaastand *) grunde

*) Dersom Paaastand var nok til Beviis, da var visnok Dommen fældet imod os, saasom oftmeldte Recensent efter at have i sine Tanker refuteret to af deres historiske Sammen-

nogen Slutning, inden de historisk og uigjendrivelig have bevist, 1) naar og hvorved den formeentlige Forandring i Udtalen er bevirket, eller rettere i Skrivemaaden, d. e. at de græske Bogstavegange have faaet en anden Betydning, end den, de i de sidste 1700 nu ere befundne at have havt hos Grækerne; og dernæst 2) at den Betydning, den saaledes skulde have tabt, var den, som Erasmus har villet give dem efter et nyere og heterogent Sprogs Udtale. Kan man ikke det, da bliver det intet Beviis mod det 2det Aarhundredes Talebrug, at den ingen ældre Data har at retfærdiggjøre sig med, efterdi den erasmiske Paa-stand endnu mindre har det, og at i saadant Fald altsaa den gamle Brug maa have Meningen for sig. Dog med en saadan Mangel paa Beviser har det endnu ingen Nød, efterdi fra det 2det Aarhundrede træde Romerne til og de Auctores, som have skrevet over den romerske Historie paa Græsk. Af de første have vi ovenfor anført vigtige Data af Quinctilian (see Affn. 2 No. 4) og for Christus af Cicero (s. Affn. 2 No. 1); og af de sidste Historieforfattere, i hvilke latinske Ord og Navne findes udtrykte med græske Bogstaver, og hvis Række kan gaae tilbage til Polyb 150 Aar før Chr. (s. Affn. 2 No. 6), følger neppe halvtredie hundrede efter den attiske Literaturs Flor under Plato og Demosthenes, i hvilken Periode, som endnu Grækenlands classiske, der ikke er det mindste Spor til at enten Sprog, Udtale eller Skrivemaade skulde være degenereret, end sige have lidt en saa total Forandring, som fra Erasmus til Neuchlins Pronunciation. — Endnu mindre Anledning er der til at formode nogen saadan Forvansking i det korte Tidsrum af de 80 Aar fra Polyb til Kallimachus, som lader *ἔχει* være Echo af *παίει* (see ovenf. 2det Affn. No. 1), eller at hans Udtale, som en Cyrenæers, dersom den afveeg fra den almindelige, skulde saasnart have udbredt sig over den hele *κοινή γλῶσσα*, for ikke at gjentage hvad vi ovenfor have bemærket om Kallimachuses Autoritet i dette Stykke. Og saaledes ere vi da rykkede 270 tilbage for Christus, og have paa et Seculum nær naaet Thucydid og Diogenes, hos hvilke vi finde de ovennævnte historiske Data, hvoraf kan sluttes, at *οι* og *ει* begge bleve udtalte som *i*, maafee med en fin Nuancering. Om Erasmianerne kunne historisk bevise, at Udtalen i dette Seculum er bleven forandret, maa blive deres Sag. I ingen af deres Skrifter seer man nogen Prøve derpaa; og dog vil uden dette ethvert Forsøg paa at svække Beviskraften af disse to Esteder være ligesaa ugrundet, som det vil modfige den forfætlige Tvetydighed, der ligger i

hæng udreene Argumenter (Sjont hele Refutationen bestaaer i nogle lidet grundede Formodninger om at disse to Esteder maafee kunde fortolkes anderledes), derpaa Pag. 250 dristlig paaftaaer, at "der Udtale er ligesaa rigtig, som Nygrækernes", og deraf da fremdeles slutter, at under saadanne Omstændigheder (d. e. da han har paaftaaet det) synes det rigtigst at beholde "vor vedtagne danske Udtale." En fortræffelig Bevismaade!

dem, og uden hvilken det ene Sted taber sin Orakelmæssighed, det andet sin Vittighed. Eller vil man end troe begge Dele conserverede nok ved den Lighed, der selv efter vor danske Udtale er imellem *λιμος* og *λοιμος*, *ἀλειμάτιον* og *ἀλλ' ἰμάτιον*, hvad vil man da gjøre a) ved de endnu langt ældre Beviis, som ligge i Callias's *γραμματικὴ θεωρία*? og hvorefter *ei* idetmindste, ligesom *ou*, er en simpel Vocallyd, og altsaa efter al Nærlighed ogsaa de to andre (*ai* og *oi*) det, som de andre historiske Data ligesaa Thucydid af vise at de ere, da det dog ikke har nogen Sandsynlighed, at der med disse to er i den korte Tid midt under det græske Sprogs største Flor skeet nogen, end sig en saa paafaldende Forandring, som den, at man allevegne, hvor man før havde sagt *ai* og *oi*, nu med Et ligesom ved et babylonisk Mirakel var kommen til hele Grækenland over at sige *æ* og *i*? og b) ved de deels samtidige deels maaskee endog ældre Beviser, som kunne tages af Indskrifterne, hvorom ovenfor 2det Aff. No. 7 er anført det Fornødne. Og saaledes afgiver da den hele Række af Exempler gennem alle Aarhundreder lige fra vore nuværende Tider til ud over Grækenlands cul- tureerteste Periode et afgjørende Beviis for, at den Udtale eller Be- tydning af de græske Bogstavtegn, som endnu finder Sted hos Nygræ- kerne, uforandret er den samme, som den har været saalænge Sproget har havt disse Bogstavtegn. Og det er altsaa klart, at jeg hverken feilede den- gang, da jeg gav at forstaae, at vi efter de erasmiske Principer læse Græken ligesaa urigtig, som om vi læste Fransk efter de danske Bogstavers Lyd, især da vi endog forsøge denne Udtale med adskillige Feil, som Erasmus slet ikke har tilladt; ikke heller feiler endnu, naar jeg tilraader, at vi skulle lære os det græske Sprogs Udtale allene af den levende Møst, som findes hos Nutidens Græker. Men vil man ikke desmindre give dansk Bedtægt For- trin herfor, og forsvare sin Vedhængenhed ved det, man fra Varnsbeen har lært, da gjøre man det, som vi her have gjort, ved historiske Beviser, og argumentere ikke, som ovenfor 1ste Affn. er viist at være falsk og intetsigende, med Slutninger af selvdannede og ubeviiste Principer; da bevise man historisk, at og naar Bogstavbetydningen er bleven forandret, og godtgjøre den erasmiske Udtales Ælde til samme Tid, som man nægter den reuchliniske. Uden dette er nemlig den hele erasmianske Indsigelse et grundløst Paasund og til en saadan Beviisningsmaade maae vi altsaa opfordre dens Forsvarere.

Den offentlige Examen i Roskilde Kathedralskole for Aaret 1824, hvis mundtlige Deel Disciplenes Forældre og Børgere samt enhver anden Videnskabssejler og Skolens Belynder herved indbydes til efter Behag at være med sin Nærværelse, affholdes paa nedenstaaende Dage fra 8—12 Formiddag og 2½ til omtrent 6 Eftermiddag, i følgende Orden:

Dagen.	Første Børelse.	Andet Børelse.	Tredie Børelse.
20de Septbr. Form.	Candidaterne Lat. Stiil.	4de Cl. Lat. Stiil.	3die Cl. Dansk Stiil.
	Efterm. 2den Cl. Lat. Stiil.	1ste Cl. Dansk Stiil.	
21de Septbr. Form.	Latin 4de Cl.	Arithmetik 3die Cl.	Candid. og 2den Classe Dansk Stiil.
	Efterm. Historie 2den Cl.	3die Cl. Lat. Stiil.	1ste Cl. Kalligrafie.
22de Septbr. Form.	Relig. og Fransk, Candidaterne.	Latin 1ste Cl. hos Adj. Christensen.	2den Cl. Tegning.
	Efterm. Latin 3die Cl. hos Adj. Stybe.	2den Cl. Kalligrafie.	4de Cl. Dansk Stiil.
23de Septbr. Form.	Geometrie og Geografie 4de Cl.	Lat. Grammatik 2 Cl. hos Adj. Stybe.	Arithmetik 1ste Cl.
	Efterm. Arithm. og Tydsk Candidaterne.	Latin 2den Cl. hos Adj. Christensen.	1ste Cl. Tegning.
24de Septbr. Form.	Geom. Hebraisk og Iliad. Candidaterne.		Historie 3die Cl.
	Efterm. Dansk 3die Classe		Arithmetik 2den Cl.
25de Septbr. Form.	Græsk og Geogr. Candidaterne.		Arithmetik 4de Cl.
	Efterm. Tydsk 2den Classe.		Historie 1ste Cl.
27de Septbr. Form.	Latin og Historie Candidaterne.		Tydsk 3die Cl.
	Efterm. Geometrie 3die Cl.		Dansk 2den Cl.
28de Septbr. Form.	Græsk 3die Classe Homer.		Religion 2den Cl.
	Efterm. Lat. Gram. 2den Cl. hos Adj. Christensen.		Tydsk 1ste Cl.
29de Septbr. Form.	Religion 4de Cl. og Kl. 10	Græsk 2den Cl. b.	Fransk 3die Cl.
	Efterm. Tydsk 4de Cl. Kl. 10	Religion 1ste Cl.	Lat. Gram. 3die Cl.
30te Septbr. Form.	Fransk 4de Cl. Kl. 10	Græsk 2den Cl. c.	Religion 3die Cl.
	Efterm. Græsk 2 Cl. a. Hebraisk, Iliad. 4de Cl.		Dansk 1ste Cl.

1ste October	Form.	Græsk 3die Classe Herodot.	Fransk 2den Cl.
	Efterm.	Historie 4de Classe.	Hebraisk, Iliad. 3die Cl.
2den October	Form.	Latin 3die Classe hos Adj. Christensen.	Geografie 2den Cl.
	Efterm.	Dansk 4de Cl.	Geografie 1ste Cl.
4de October	Form.	Græsk 4de Classe.	Lat. 1 Cl. hos Adj. Berg.
		Geografie 3die Classe.	Lat. 2 Cl. hos Adj. Stybe.

5te Octbr. examineres de til Optagelse i Skolen Anmeldte.

Onsdagen den 13de October foretages Translocationen som sædvanlig, hvorpaa det nye Cursus af Underviisningen strax tager sin Begyndelse.

Til Universitetet demitteres følgende 7 Disciple:

1. **Gardenack Otto Conrad Laub**, en Søn af Sognepræsten til Frørup i Høen, Hr. H. Laub.
2. **Lars Tobias Ammighøll**, en Søn af afgangne Proprietair J. Ammighøll til Mørup.
3. **Peter Dorph Broager**, en Søn af Sognepræsten til Gadstrup og Søv i Sjælland, Hr. E. R. Broager.
4. **Jens Christian Jensen**, en Søn af Sognepræsten til Soderup og Eskildstrup i Sjælland, Hr. H. Jensen, Ridder af Dannebrog.
5. **Peter Georg Christian Westergaard**, en Søn af Sognepræsten til Carlslunde i Sjælland, Hr. F. Westergaard.
6. **Nicolai Seidelin Bøgh**, en Søn af Amtsprovsten i Præstø Amt og Sognepræst til Høvsø og Sædder, Hr. M. F. G. Bøgh.
7. **Jens Christian Smith**, en Søn af afgangne Soldbetjent i Helsingør, J. L. Smith.

G. N. J. Bloch.